

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Hudební umění

Hudební produkce

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**TRANSFORMACE KULTURY A KULTURNÍCH
INSTITUCÍ V ČR**

**v návaznosti na proměnu kulturního paradigmatu a
komparaci s vybranými zeměmi**

BcA. Libor Kasík

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jiří Štílec, CSc.

Oponent práce: Ing. Roman Bělor

Datum obhajoby: 7. 6. 2016

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, 2016

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Art of Music

Music Production

MASTER'S THESIS

**TRANSFORMATION OF CULTURE AND CULTURAL
INSTITUTIONS IN CZECH REPUBLIC**

**as a follow up to the change of the cultural
paradigm and to the comparison of the selected
countries**

BcA. Libor Kasík

Supervisor: Doc. PhDr. Jiří Štílec, CSc.

Opponent: Ing. Roman Bělor

Date of presentation: 7. 6. 2016

Conferred degree: MA.

Praha, 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci na téma

TRANSFORMACE KULTURY A KULTURNÍCH INSTITUCÍ V ČR

v návaznosti na proměnu kulturního paradigmatu a komparaci s
vybranými zeměmi

vypracoval samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a
s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

.....
podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv
nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu
autora a AMU v Praze.

Abstrakt:

Předmětem této diplomové práce je analýza oblastí souvisejících s tématem transformace kultury, tedy změn jejího financování, vlastnictví, či právního prostředí, v návaznosti na proměnu samotného kulturního paradigmatu a na porovnání s vybranými zeměmi, jejichž historický vývoj i současnost jsou navzájem odlišné. Práce popisuje důvody výběru tématu, zmiňuje rozdílné přístupy k oblasti kultury, vysvětluje současný proces změny kulturního paradigmatu a porovnává kulturní politiky a systémy České republiky se situací ve Francii, Velké Británii a USA. Dokument rovněž nastiňuje možné varianty vývoje pojetí kultury v České republice a definuje metodiku směřující k získání podkladů pro možnost zodpovědného rozhodování o budoucím systému kultury v ČR.

Abstract:

The subject of this thesis is the analysis of the fields related to culture transformation, that implies the changes in its financing, ownership or legal environment, as a follow up to the change of the cultural paradigm itself and to the comparison of the selected countries, which differ both in their historical development and the present day. The reasons for choosing the topic are described in this thesis, different attitudes to the domain of culture are mentioned, the contemporary process of changing the cultural paradigm is explained, and the cultural politics and systems in the Czech Republic are compared to the situation in France, Great Britain and the USA. Possible alternatives concerning the trend in culture conception in the Czech Republic are outlined, and the methodology leading to obtaining background material for possible liable decision making about the future culture system in the Czech Republic is defined.

Obsah

ÚVOD	7
1. KULTURA A UMĚNÍ, JEJICH ROLE VE SPOLEČNOSTI	15
1.1. CO JE TO VLASTNĚ KULTURA... ..	15
1.2. DEFINICE KULTURY	20
1.3. KULTURNÍ A KREATIVNÍ PRŮMYSLY (KKP)	22
1.4. POJETÍ KULTURNÍCH A KREATIVNÍCH PRŮMYSLŮ V EU	26
2. ČESKÁ REPUBLIKA	27
2.1. KULTURNÍ POLITIKA ČESKÉ REPUBLIKY	30
2.2. KULTURNÍ A KREATIVNÍ PRŮMYSLY V RÁMCÍ ČR	37
2.3. ČESKÁ KULTURA V DATECH	40
2.3.1. KULTURNÍ DATA Z OBECNÉHO HLEDISKA	43
2.3.2. DATA V OBLASTI UMĚNÍ	47
3. KULTURA V MEZINÁRODNÍM KONTEXTU	50
3.1. MEZINÁRODNÍ KULTURA V DATECH	51
3.2. DŮVODY VÝBĚRU POROVNÁVANÝCH ZEMÍ	54
4. FRANCIE	56
4.1. HISTORICKÝ EXKURZ	57
4.1.1. OBDOBÍ PŘED FRANCOUZSKOU REVOLUCÍ	58
4.1.2. OD REVOLUCE PO NAPOLEONA	60
4.1.3. STŘÍDÁNÍ REŽIMŮ – REPUBLIKY, MONARCHIE, CÍSAŘSTVÍ	62
4.1.4. OD MALRAUXE PO LANGA	64
4.2. SOUČASNOST	66
5. VELKÁ BRITÁNIE	69
6. USA	72
7. VYHODNOCENÍ	74
7.1. SOUHRN	74
7.2. JAK DÁL	76
ZÁVĚR	79
SOUPIS PRAMENŮ A LITERATURY	80
PŘÍLOHY	83

ÚVOD

Motivací pro vytvoření této diplomové práce je především moje osobní zkušenost s řízením kulturní instituce zajišťující široké spektrum kulturních aktivit (stagiona pro činoherní, hudební, taneční, fyzické, alternativní i tzv. nové divadlo, tedy „sjednocující pojem pro různé umělecké formy spojující divadelní vyjádření s experimentem, performancí, tancem, pohybovým divadlem, pantomimou, novými médii, cirkusovými technikami, výtvarným uměním, hudbou, filmem... i s principem site specific“¹, koncertní sál, galerie, koproducent divadelních představení, místo pro rezidenční pobyty...) – polyfunkčního divadla Uffo (celým názvem Společenské centrum Trutnovska pro kulturu a volný čas, zkráceně rovněž Uffo – SCT) v Trutnově. Dalším podstatným důvodem byl pak můj o vlastní zkušenosti opřený názor, že kulturní politika evropských zemí (a především její praktická realizace) se dostává stále více a ve více oblastech do stavu, kdy není schopna dostát vlastním (často nedokončeným) vizím a konceptům. Důvody tohoto stavu lze hledat jak v komplikující se mezinárodní situaci, jež se začala nejen pro kulturu negativně vyvíjet především po letech 2001 (útok na budovy World Trade Center a prasklá tzv. internetová bublina²) a následně 2008, tedy v době nástupu celosvětové finanční a posléze i ekonomické krize; tak i ve vnitřních problémech jednotlivých států. Ty, domnívám se, spočívají především v nezodpovědné fiskální politice některých zemí, která má za následek šíření dluhové krize v eurozóně³ a posilování začarovaného kruhu zvyšování mandatorních výdajů v rámci rozpočtů nejen těchto zemí.

Moje osobní zkušenost, již jsem jako jeden z důvodů zmiňoval výše, má při tom několik rozměrů s tématem této práce souvisejících. Jedná se především o skutečnost, že do portfolia činností ředitele Uffo - SCT spadá mimo jiné získávání finančních prostředků nutných k naplňování hlavního účelu této instituce. Uffo je sice příspěvkovou organizací, ale s poměrně vysokou (cca padesátiprocentní)

¹ BOHUTÍNSKÁ, Jana. *Nové divadlo* (přednáška). Praha. Vize tance. 2013

² Příspěvatelé Wikipedie, Internetová horečka [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2016, Datum poslední revize 13. 03. 2016, 14:24 UTC, [citováno 16. 04. 2016]

<https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Internetov%C3%A1_hore%C4%8Dka&oldid=13451015>

³ Příspěvatelé Wikipedie, Dluhová krize v eurozóně [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2016, Datum poslední revize 10. 01. 2016, 19:38 UTC, [citováno 16. 04. 2016]

<https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Dluhov%C3%A1_krize_v_euroz%C3%B3n%C4%9B&oldid=13219157>

soběstačností, a zároveň vysokým procentem mandatorních výdajů, vyplývajících například z poměrně vysoké energetické náročnosti budovy Uffa (organizace dále spravuje další tři budovy – Kino Vesmír, Národní Dům a stále ještě Kulturní klub Nivy, jenž byl v letošním roce prodán Královéhradeckému kraji), a především z povinnosti dostát kritériím udržitelnosti projektu, do nichž spadá mimo jiné povinnost udržet po dobu pěti let daný počet nových pracovních míst a další z finančního hlediska náročná kritéria. Tyto podmínky jsme povinni dodržovat, neboť stavba Uffa, jejíž celková cena byla 480 miliónů korun, byla financována cca čtyřiceti procenty ze strukturálních fondů EU. A právě především z tohoto důvodu uvádím padesátiprocentní soběstačnost jako vysokou, číslo samo o sobě by nebylo, domnívám se, nijak zásadně vypovídající. Při své činnosti jsem si rovněž mnohokrát uvědomil, jak pestrou škálu možností, kterou nabízí využití zdrojů ze soukromého sektoru, tak omezení a komplikace, která naopak mohou vznikat a vznikají při snahách o čerpání peněz ze sektoru veřejného. To samo o sobě samozřejmě neznamená, že by systém podpory kultury z veřejných zdrojů byl špatný a že by existovalo jednoduché řešení na přechod k systému jinému, či alespoň rychlá cesta vedoucí ke znatelnému zvýšení podílu soukromých zdrojů na financích do oblasti kultury vstupujících.

Dalším podstatným důvodem mého rozhodnutím věnovat se oblasti transformace kultury jsou průběžně opakující se (a troufám si říci všudypřítomné) diskuze na téma zajištění nezávislosti kultury na politických změnách, ať už na celostátní, krajské či obecní úrovni. Tyto diskuze probíhají jak v běžné komunikaci mezi v kultuře působícími profesionály i obecněji zainteresovanými lidmi, tak například na různých tematických konferencích či v kulturních komisích od obecní až po ministerskou úroveň.

Jsem však přesvědčen, že je v této souvislosti zřejmé, že dokud bude financování kultury a kulturních institucí závisle na veřejných rozpočtech, bude analogicky závislé na vůli (ať už dobré či méně dobré, založené na erudici, dojmeh, ale i osobních motivacích) těch, kteří o využití těchto rozpočtů rozhodují, a jejichž složení se více či méně zásadně v pravidelných (a z hlediska kultury a jejího plánování bezesporu značně krátkých) intervalech mění.

Je tedy rovněž logické, že vznikají snahy, jak vliv těchto politických, více či méně radikálních změn na kulturní sféru omezit. Ty spočívají především ve využívání

jiných právních osobností (dříve právních subjektivit) pro kulturní organizace jejich zřizovateli či zakladateli. Kulturní instituce tedy nejsou již pouze příspěvkovými organizacemi, ale nalezneme mezi nimi například obecně prospěšné společnosti (dnes spolky) či obchodní společnosti, a to především společnosti s ručením omezením a akciové společnosti. Podstatným důvodem pro zakládání obchodních společností je rovněž snaha o daňovou optimalizaci, především v oblasti DPH, jelikož příspěvková organizace jej nemůže uplatňovat ve své hlavní činnosti. Přímo souvisejícím problémem je však skutečnost, že obchodní společnosti nejsou osvobozeny od DPH z prodeje vstupenek. Každopádně i v případech využívání jiných právních subjektivit platí skutečnost, že ten samosprávný celek, který přispívá dané organizaci největší měrou (protože i například u divadel ve formě obchodních společností zůstává nutnost finančních injekcí, jež jsou v například u společností s ručením omezeným pojímány jako úhrada ztráty), je schopen bez vážnějších problémů změnit směřování kulturní instituce, pokud se k tomu rozhodne.

V posledních letech je rovněž aktuálním tématem zákon o veřejnoprávních institucích v kultuře, který byl 20. dubna schválen horní komorou Parlamentu České republiky. Média se této problematice příliš nevěnují, ale z veřejně dostupných zdrojů je možné zjistit, že *„hlavním cílem připravovaného zákona je vytvořit právní předpis:*

- *který by zřizovatelům příspěvkových organizací **vytvořil další alternativu pro transformaci** těchto kulturních institucí,*
- *který by umožnil **založit společnou kulturní instituci územními samosprávnými celky a státem** a položil tak nový základ pro kooperativní financování veřejných kulturních služeb,*
- *který by zajistil specifické nakládání s majetkem chráněným podle zvláštních předpisů (národní kulturní poklad),*
- *který by posílil spoluzodpovědnost zřizovatele (spoluzřizovatelů) za zřízený subjekt,*
- *který by **vyvážil poměr politické a odborné zodpovědnosti** za správu instituce, zvýšil efektivitu a kvalitu její správy a řízení. (Výkon zřizovatelských funkcí prostřednictvím správní rady),*
- *který by vytvořil systémové předpoklady pro finanční stabilitu,*

- který by vytvořil **optimální** pracovní právní systém včetně **odměňování** odpovídající specifickému uměleckému provozu, který by umožnil i dlouhodobou spolupráci s umělci na základě smluv dle autorského nebo obchodního práva,
- který by umožnil optimalizaci daňového postavení v souladu s evropskými zvyklostmi,
- který umožní **střednědobé financování** (5 let) instituce včetně autonomního nakládání s fondy a rezervami,
- který by umožnil smysluplný systém zadávání veřejných zakázek a výběrových řízení,
- který by **zajistil stabilitu řízení instituce** statutárním orgánem jmenovaným a odvolávaným na základě přesně stanovených pravidel správní radou.⁴

Veřejná instituce je v návrhu zákona o veřejných kulturních institucích a o změně a doplnění některých zákonů definována následujícím způsobem:

- *Veřejná kulturní instituce je právnickou osobou zřízenou podle tohoto zákona, jejíž hlavní činností je poskytování veřejných kulturních služeb a provádění souvisejících činností, které jsou neziskové a slouží veřejnému zájmu. Veřejná kulturní instituce může mimo hlavní činnosti, za podmínek stanovených tímto zákonem, vykonávat i činnost doplňkovou, která nesmí ohrožovat nebo omezovat činnost hlavní a nesmí být hrazena z prostředků získaných od zřizovatele nebo z jiných veřejných zdrojů.*
- *Účelem veřejné kulturní instituce je zajištění kulturních cílů, kulturního života, přispění k udržení co nejvyšší umělecké kvality, případně i posílení významu české kultury v rámci mezinárodního kulturního dění. Konkrétní cíle činnosti veřejné kulturní instituce stanoví zřizovací listina.*
- *Veřejná kulturní instituce hospodaří s vlastním majetkem, a to s majetkem zřizovatelem vloženým a majetkem nabytým vlastní činností, a hospodaří s*

⁴ NÁRODNÍ DIVADLO. *Zákon o veřejnoprávních institucích v kultuře* [online]. © 2016 Dostupné z: <http://www.narodni-divadlo.cz/cs/aktuality/zakon-o-verejnopravnich-institucich-v-kulture-cs>

péči řádného hospodáře s majetkem svěřeným zřizovatelem, popřípadě s jiným svěřeným majetkem.

- *Název organizace musí obsahovat označení „veřejná kulturní instituce“ nebo jeho zkratku „VKI“, resp. „v.k.i.“. Jiné osoby nesmějí ve svém názvu, obchodní firmě, dodatku nebo označení používat označení „veřejná kulturní instituce“ nebo „VKI“, resp. „v.k.i.“.⁵*

Z reakce ministra kultury Daniela Hermana je zřejmé, že s návrhem normy není spokojen. *"Neshledáváme aktuální normu jako krok správným směrem," uvedl mimo jiné. Předloze vytkl například nekomplexnost, nedotaženost nebo nedostatečné zhodnocení ekonomických dopadů. Navrhovaná forma podle Hermana nezaručuje vyšší výnosy kulturních institucí a není evidentní, zda zlepší jejich fungování a dovede systém k odpolitizování.⁶*

Pokud pomineme, že tato kritika může být motivována skutečností, že samo ministerstvo svůj návrh zákona nepředložilo (*Předseda Senátu Milan Štěch (ČSSD) poté uvedl, že ministrova kritika by byla na místě, pokud by jeho úřad už navrhl vlastní řešení. Štěchovu výzvu, aby sdělil senátorům termín předložení ministerského návrhu, Herman nevyslyšel.*⁷) a vycházíme ze samotného znění návrhu zákona, zůstává otázkou, do jaké míry vůbec může tento předkládaný návrh dosáhnout stanovených cílů. Osobně se domnívám, že hlavní pozitivum tohoto zákona, vejde-li v platnost, budou daňové změny, které budou moci být nově zřizovanými veřejnými kulturními institucemi uplatňovány. Jak vyplývá z důvodové zprávy návrhu, tyto změny budou poměrně zásadního charakteru:

*Část druhá až čtvrtá se zabývá daňovou problematikou spojenou s veřejnými kulturními institucemi. Část druhá se týká zákona o daních z příjmů. Veřejné kulturní instituce budou zákonem zařazeny mezi veřejně prospěšné poplatníky, čímž bude zajištěno **odpovídající postavení veřejných kulturních institucí v rámci daní z příjmů**. Toto zařazení reflektuje neziskový a veřejně prospěšný účel veřejných kulturních institucí. V části třetí zákona se navrhuje, aby nabytí*

⁵ SENÁT PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Návrh zákona o veřejných kulturních institucích a o změně a doplnění některých zákonů.* [online]. Dostupné z

<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=78414>

⁶ DENÍK.CZ. *Senát schválil návrh zákona o veřejných kulturních institucích..* [online] 20.4.2016. ISSN

Dostupné z: http://www.denik.cz/z_domova/senat-schvalil-navrh-zakona-o-verejnych-kulturnich-institucich-20160420.html

⁷ Tamtéž

vlastnického práva k nemovité věci veřejnou kulturní institucí od osoby, která byla touto veřejnou kulturní institucí zřízena, bylo **osvobozeno od daně z nabytí nemovitých věcí**. Stejně tak se navrhuje, aby od této daně bylo osvobozeno nabytí vlastnického práva k nemovité věci osobou zřízenou veřejnou kulturní institucí za podmínky, že nabude vlastnické právo k nemovité věci z majetku veřejné kulturní instituce, kterou byla tato osoba zřízena. Dále návrh zákona předpokládá, že sjednaná cena bude výlučným základem daně z nabytí nemovitých věcí. Část čtvrtá se týká změn v zákoně o dani z nemovitých věcí. Navrhuje se, **aby od daně z nemovitých věcí byly osvobozeny pozemky, zdanitelné stavby a zdanitelné jednotky ve vlastnictví veřejné kulturní instituce a osob zřízených veřejnými kulturními institucemi**. Tato osvobození se navrhují z důvodu kulturního, společenského a veřejně prospěšného účelu nemovitých věcí ve vlastnictví veřejných kulturních institucí a osob jimi zřízených.

V části páté se zakotvuje nezbytná pravomoc územních samosprávných celků zřizovat veřejné kulturní instituce.

V části šesté se navrhuje, aby veřejné kulturní instituce a osoby jimi zřízené byly ze zákona osvobozeny od soudních poplatků.

V části sedmé se dává veřejné kulturní instituci možnost zvolit pro ni **optimální model z hlediska daně z přidané hodnoty**.⁸

Otázkou však zůstává, jaký bude vliv zákona na vyvážení poměru politické a odborné zodpovědnosti. Jinými slovy, pokud nebude výrazně posílen vliv soukromých zdrojů, ochrana kulturních institucí před turbulencemi způsobovanými politickými změnami bude spíše přáním, než realitou.

Možná nejpodstatnějším, byť na závěr poněkud delšího úvodu uvedeným, důvodem volby tématu transformace kultury a jejích institucí, je skutečnost, že svět a pozice kultury v něm se mění. Měnila se samozřejmě vždy, ale v posledních letech jsou změny stále více patrné a stále intenzivnější. Rozhodujícím faktorem se v celé široké oblasti kultury stává kreativita, jejíž

⁸ SENÁT PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Návrh zákona o veřejných kulturních institucích a o změně a doplnění některých zákonů*. [Online]. Dostupné z <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=78414>

šíření je umocněno vývojem internetu, sociálních sítí, virtuálním prostředím. Pojem kultura začíná být stále více vnímán nikoliv pouze jako oblast umění, případně kulturního dědictví. Intenzivnější propojování kulturních aktivit s ostatním světem – průmyslem, komunikací, ekonomikou – vede opět k posílení jejího vnímání antropologického, tedy zjednodušeně řečeno z hlediska kultury zcela komplexního. Tento pohled definoval ve své práci věnující se antropologickým směrům Václav Soukup. *"Do pojmu kultura zahrnuje nejen pozitivní hodnoty, ale všechny nadbiologické prostředky a mechanismy, jejichž prostřednictvím se člověk jako člen společnosti adaptuje k vnějšmu prostředí"*⁹.

Intenzivní změny, které probíhají v oblasti celkového pojetí kultury, tedy kulturního paradigmatu tedy boří zažitá přístupy. Namísto standardního vymezení (kulturní dědictví, živé umění, architektura, tisk, knihovny, případně audiovizuální a reklama) se uplatňuje koncept kulturních a kreativních průmyslů, což předznamenává zásadní změny nejen v oblasti vlastního základního pojetí, ale i celého spektra souvisejících problematik, jako například statistiky, evaluace a samozřejmě financování. Namísto demokratizace kultury (vertikální zpřístupňování umění) se uplatňuje její demokracie – samovolný vznik.

Abych tedy tento poněkud delší úvod shrnul, právě výše uvedená problematika a vědomí, že v mezinárodním měřítku existují různé přístupy ke kultuře a jejímu ukotvení ve společnosti, mě vedly k rozhodnutí věnovat se možným formám kulturní transformace v diplomové práci. V tomto materiálu hodlám především prozkoumat fungování kultury a jejího financování ve vybraných zemích, systémy těchto zemí a jejich kulturní politiky porovnat, při vědomí kulturních a historických rozdílů a s ohledem na měnící se kulturní paradigma zvážit výhody a nevýhody jednotlivých přístupů, posoudit aplikovatelnost jednotlivých součástí těchto systémů do českého prostředí a na základě zjištěného se pokusit navrhnout, jaké konkrétní změny a v jakých časových horizontech by mohly přijít. To vše s cílem zefektivnění činnosti kulturních institucí (především z hlediska snížení administrativní náročnosti jimi vykonávané), posílení udržitelnosti kontinuity jejich činnosti, a tedy ve svém důsledku především

• ⁹ SOUKUP, Václav. *Antropologie teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2001, s. 37. ISBN 978-80-7367-432-8 (váz.)

s cílem podpory kultury obecně, protože volba přístupu může mít zásadní vliv na společnost jako celek.

Je rovněž zřejmé, že toto téma je nejen pro kulturní obec tématem potencionálně kontroverzním, a to ať uvnitř kulturní obce samotné, tak mezi občany obecně. Proto bych rád v této souvislosti zdůraznil, že jsem si nanejvýš vědom zásadního významu kultury a jejího dopadu na společnost, a rovněž skutečnosti, že odhodlání státu *„společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství“* vychází z Ústavy České republiky.

Případné návrhy změn, které mohou potencionálně vyplynout z této diplomové práce, případně z navazujícího výzkumu, mají-li mít šanci být uvedeny do praxe, musí být bezpodmínečně podloženy pádnými a přesvědčivými argumenty a prokazatelnými fakty.

1. KULTURA A UMĚNÍ, JEJICH ROLE VE SPOLEČNOSTI

1.1. CO JE TO VLASTNĚ KULTURA...

Slovo kultura má několik základních významů, avšak není primárním smyslem této práce všechny tyto jednotlivé významy definovat a vysvětlovat. Linie tohoto dokumentu však bude pracovat s více významy či rozměry kultury. Tedy například s kulturou jako souhrnem hmotných a duchovních hodnot vytvořených lidstvem¹⁰, či rovněž jako kultuře vnímané pouze jako souhrn oblastí kulturního dědictví, profesionálního umění, oblasti knihoven a rovněž církevní a náboženské sféry.

Ačkoli tedy tento dokument pracuje často s přístupem a daty v návaznosti na výše uvedený, užší význam, zároveň vzhledem k již zmíněným razantním změnám kulturního paradigmatu, jež probíhají mimo jiné v posledních letech v souvislosti s rozvojem informačních technologií, pojímá kulturu a její význam ve svém důsledku de facto více z hlediska antropologického. To je chápáno jako systém artefaktů, sociokulturních regulativů a idejí sdílených a předávaných členy určité společnosti.

Je tedy zřejmé, že na kulturu je možno nahlížet z více (možná mnoha) úhlů pohledu, z mnoha směrů. Podstatné je však podrobněji rozebrat níže uvedené dva rozměry kultury, které jsou podstatné z hlediska vyjasnění pojmů.

a) Kultura jako prvek sociálně-integrační, edukační a reprezentační

Kultura sama o sobě je nositelem základních informací o dané společnosti, ale zároveň ze své emoční a podstaty podněcuje diskuze a další formy střetů a výměn názorů, čímž podporuje pluralitu, toleranci, schopnost akceptace náhledu na problematiku z různých úhlů pohledu, schopnost přijímat a porozumět informacím různého charakteru, schopnost se učit. Kultura tak v sobě obsahuje schopnost jak spojovat jednotlivce i společnosti, tak i

¹⁰ SLOVNÍK CIZÍCH SLOV.ABZ. *Kultura* [online]. © 2005-2016 - ABZ.cz. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kultura>

pojmenovávat, zachovávat a rozvíjet jedinečnosti konkrétních společenství. Nebylo by správné rovněž pominout, že kultura snižuje kriminalitu a násilné projevy obecně, podporuje posilování a zkvalitňování vztahu mezi veřejnou a soukromou sférou a v neposlední řadě napomáhá budování lidského kapitálu.

b) Kultura jako průmysl, hospodářské odvětví

Toto hledisko (či spíše skutečně existující a počítatelný rozměr kultury) je neméně podstatné, nežli hledisko uváděné v bodu a. V této souvislosti je na místě připomenout, že na kulturu v užším významu je ve většině zemí světa (v různých dobách s různou intenzitou) pohlíženo jako na oblast zbytečnou, ale rovněž prodělečnou. Tedy takovou, která veřejné zdroje pouze spotřebovává a nemá žádný potencial je „na druhé straně“ pro změnu generovat.

Skutečnost je však taková, že kulturní (a kreativní) průmysl je jedním z tahounů ekonomiky, přičemž *společně s cestovním ruchem i čtvrtým až pátým nejrychleji se rozvíjejícím odvětvím ve vyspělých ekonomikách po finančních službách, informačních technologiích, farmaceutickém průmyslu a bioinženýrství (Ghilardi, 2005). Podle odhadu Spojených národů kreativní průmysl vytváří v současnosti 7 % globálního HDP s meziročním desetiprocentním nárůstem (Smolíková, 2005, s. 28).*¹¹

Podstatné v této souvislosti je, že ekonomické dopady kultury jsou počítatelné. A byť je v rámci českého prostředí studií mapujících multiplikační efekty využíváno doposud spíše minimálně, lze předpokládat, že realizaci těchto studií bude přibývat. A to nejen na základě příkladů z některých vyspělých zemí, ale rovněž vzhledem k předpokládanému zvyšování tlaku na vyšší samofinancovatelnost kulturních institucí v souvislosti s vývojem veřejných rozpočtů v posledních letech a s jejich předpokládaným vývojem budoucím, a rovněž v návaznosti na měnící se přístup ke kultuře vzhledem k razantním změnám probíhajícím v posledních letech, jak o tom ve své práci ... hovoří Mario Kubaš. *„S nadsázkou lze říci, že nyní existuje právě tolik kultur, kolik existuje lidských jedinců. Současná kultura je kulturou kreativity, ve které jedinec vede bohatý a kreativní život. Sebe a své nápady rozšiřuje*

¹¹ RÁBOVÁ, Tereza. *Multiplikační efekty kulturních odvětví v české ekonomice*. [online]. Praha 2010. Dostupné z: <http://www.culturenet.cz/res/data/013/001466.pdf>

skrze nové technologie do celého světa, čímž vzniká nerozlučitelná komunikační spleť."¹²

V této souvislosti je na místě pojmenovat (shrnout) základní kritéria, která bývají v rámci ekonomických a socioekonomických studií sledována.

„Mezi ekonomické dopady, které bývají nejčastěji měřeny a kvantifikovány, patří dopad na zvýšení následujících ukazatelů:

- *na celkovou produkci (obrat) ekonomiky,*
- *na hrubou přidanou hodnotu, resp. hrubý domácí produkt,*
- *na výběr daní, a tím zvýšení příjmu do státní, případně krajské či městské pokladny,*
- *zvýšení běžného účtu platební bilance (v případě zahraničního cestovního ruchu).*

Jako ukazatele sociální nebo socioekonomické, na které má kultura a kulturní cestovní ruch vliv a které je možné statisticky merit, můžeme označit

- *zaměstnanost (tvorbu pracovních míst),*
- *příjmy zaměstnanců (resp. pracovníku), potažmo obyvatel destinace."¹³*

Z výše uvedených skutečností je zřejmé, že poměrně hluboce zakořeněný názor (nejen v České republice), že na kulturu si společnost musí nejdříve vydělat, je založen spíše na dojmech, nežli na reálných základech. To může být způsobeno mimo jiné i zabydlenou marxistickou ideologií, jejímiž základními pojmy jsou základna a nadstavba. *V zásadě se jedná o tvrzení, že nadstavba, kterou představuje duchovní kultura, instituce (umění, náboženství, státnost, myšlení), je určována ekonomickými faktory, tedy základnou. Tato koncepce je nazývána materialistický determinismus. Skrze tuto teorii nahlížíme v marxismu na společnost.¹⁴*

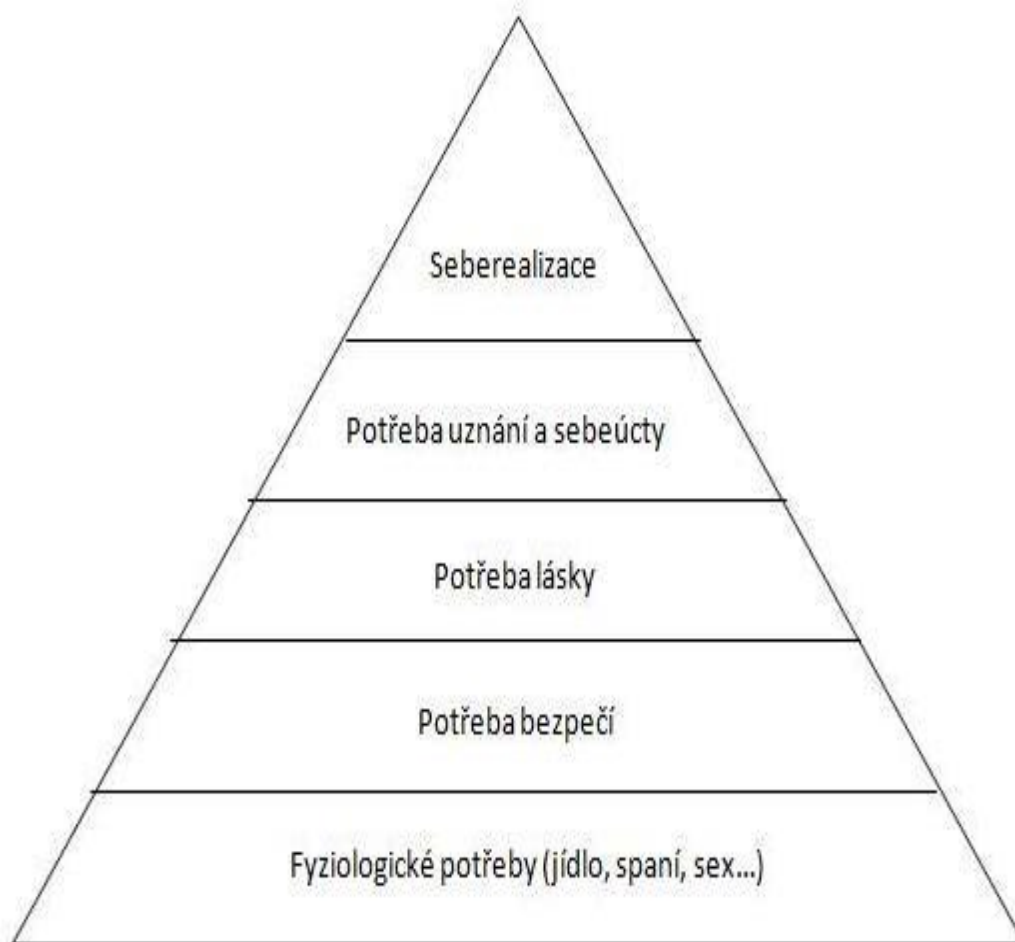
¹² CULTURENET.CZ. KUBAŠ, Mario, *Jak zatřást stromem vysoké kultury*. [online]. 26. 9. 2009. Dostupné z: <http://www.culturenet.cz/aktuality/mario-kubas-jak-zatrast-stromem-vysoke-kultury/n:6653/>

¹³ RÁBOVÁ, Tereza. *Multiplikační efekty kulturních odvětví v české ekonomice*. Praha 2010. Dostupné z: <http://www.culturenet.cz/res/data/013/001466.pdf>

¹⁴ Příspěvatel Wikipedie, *Základna a nadstavba* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie c2015. Datum poslední revize 30. 11. 2015, 18:49 UTC, [citováno 19. 04. 2016] https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Z%C3%A1kladna_a_nadstavba&oldid=13100592

Kultura jistě není fyziologickou potřebou člověka, tedy základní potřebou lidského organismu mající nejvyšší prioritu, mezi něž patří například potřeba dýchání, spánku, přijímání potravy či rozmnožování. Hierarchii lidských potřeb znázorňuje tzv. Maslowova pyramida (potřeb), kterou definoval americký psycholog Abraham Harold Maslow v roce 1943. Podle této teorie má člověk pět základních potřeb (od nejnižších po nejvyšší - společně pak tvoří jakousi pomyslnou „pyramidu“)¹⁵:

Obrázek č. 1. Maslowova pyramida potřeb

¹⁵ Příspěvatelé Wikipedie, Maslowova pyramida [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2015, Datum poslední revize 13. 10. 2015, 10:10 UTC, [citováno 26. 04. 2016]
<https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Maslowova_pyramida&oldid=12961702>

Do dalších, vyšších oblastí potřeb, už však kultura beze sporu zasahuje. A zároveň platí, že kultura identifikuje společnost a existence společnosti, tak jak ji známe, není bez kultury možná. Rovněž je zřejmé, že kultura působí jako ekonomický multiplikátor, generuje ekonomické přínosy a dopady, přičemž tyto faktory jsou počítatelné.

1.2. DEFINICE KULTURY

Jak vyplývá i z již výše uvedených informací, definice kultury není jednoznačná. Pojem kultura je používán velmi často, a častokrát v dosti rozdílných významech. Všeobecně přijímanou je definice kultury vyplývající z textu Všeobecná deklarace UNESCO o kulturní diverzitě, kde stojí: „*Kultura musí být uvažována jako soubor distinktivních a hmotných, intelektuálních i citových rysů, které charakterizují společnost nebo společenskou skupinu, a že zahrnuje vedle umění a písemnictví také způsoby života, způsoby soužití, hodnotové systémy, tradice a přesvědčení, konstatujíc, že kultura se nachází v centru soudobé diskuze o identitě, sociální soudržnosti a rozvoji ekonomiky založené na vědění.*“¹⁶

Definice vztahující se k popisu kultury uvedeném v kapitole 1.1. je definována v dokumentu Ministerstva kultury České republiky věnujícímu se oblasti kulturní politiky. Znění definice je následující: „*Kultura je významným faktorem života občanské společnosti, který podstatnou měrou napomáhá její integraci jako celku. Přispívá k rozvoji intelektuální, emocionální i morální úrovně každého občana a plní v tomto smyslu výchovně vzdělávací funkci. Propojuje Českou republiku s vnějším světem, zároveň ji však z něj i vyděluje; charakterizuje ji v porovnání s ostatními státy. Kultura má však nejen integrační, edukativní a reprezentační funkci, ale je i významným hospodářským odvětvím. Spotřebovává sice prostředky ze státního rozpočtu a rozpočtů komunálních, avšak podílí se též na jejich vytváření přímo, prostřednictvím daňových výnosů odvětví tzv. kulturního průmyslu.*“¹⁷

Jak v souladu s dostupnými mezinárodními dokumenty (EUROSTAT, UNESCO, OECD), tak v návaznosti na práci s daty z kulturní oblasti, jež bude obsažena v tomto dokumentu, rozlišujeme tyto kulturní oblasti či odvětví:

- kulturní dědictví
- interpretační (scénické) umění
- vizuální (výtvarné) umění a řemesla
- periodický a neperiodický tisk

¹⁶ MKČR. *Všeobecná deklarace UNESCO o kulturní diversitě*, 2001, s. 1 [online]. 2001 [cit. 19.12.2012]
Dostupné z: www.mkcr.cz

¹⁷ MKČR. *Kulturní politika v České republice – Cultural Policy in the Czech republic* [online]. 2009. Dostupné z: <http://mkcr.cz/scripts/detail.php?id>

- audiovizuální a interaktivní média
- architektura
- reklama
- umělecké vzdělávání
- správa kultury vč. její podpory

Z důvodu potřeby zařazení a zpracování dalších, ne zcela kulturních aktivit, je využíván rovněž termín „neznámá oblast“.

Z hlediska dalšího zkoumání a rovněž z hlediska předpokládaného využití statistik zpracovaných ministerstvem kultury a NIPOS, je na místě uvést i rozdělení dle poskytovatelů:

- historická památka
- muzeum a galerie
- archiv
- knihovna
- divadlo
- koncertní sál
- kulturní domy
- výstavní sál
- nakladatelství/vydavatelství
- výrobci a distributoři audiovizuálních děl
- rozhlas
- televize
- školy uměleckého vzdělávání
- organizace ochrany aut.práv
- ostatní poskytovatelé

1.3. KULTURNÍ A KREATIVNÍ PRŮMYSLY (KKP)

Pojem kulturní a kreativní průmysly byl již v této práci zmíněn, avšak je zapotřebí se u něj zastavit právě proto, že jedním ze stěžejních témat současnosti je změna kulturního paradigmatu související se nástupem vnímání kultury v právě v kontextu kulturních a kreativních průmyslů.

Koncept KKP je v mezinárodním kontextu přítomen již delší dobu, jeho cca od devadesátých let dvacátého století. Reflektován je i (zatím nikoli dostatečně) Českou kulturní politikou. V celosvětovém měřítku je však častokrát vnímán v užším a nedostatečném významu, a to pouze z hlediska vlastního ekonomického významu. *Mnohdy jsou KKP vnímány pouze z pohledu ekonomického přínosu kulturních a kreativních činností, produktů a služeb ke konkurenceschopnosti ekonomiky a růstu zaměstnanosti. Označení a koncept se tak používají především pro prezentaci, propagaci a strategickou podporu ekonomického přínosu tržních a podnikatelských aktivit odvětví, která se řadí ke KKP.*¹⁸

To je však pouze vedlejší – instrumentální rozměr, kdy hovoříme o tzv. instrumentalizaci kultury. Efekty a dopady, které instrumentalizace zahrnuje, existují a jsou podstatné. Základem jsou však imanentní hodnoty, tedy ty, které se opírají o teorii estetiky, je skutečnost, že umění má smysl samo o sobě, pro krásu a emocionální prožitky, které přináší.¹⁹

Toto rozdělení vzniklo dost možná proto, že je velmi složité obhajovat důvody, proč je třeba financovat kulturu z veřejných rozpočtů, nebo alespoň proč je vlastně kultura pro společnost důležitá. Je logické, že v tomto kontextu o kultuře nepřemýšlí většina populace, tedy všichni ostatní, kromě kulturních profesionálů. Častokrát se ale můžeme setkat právě i mezi oborovými profesionály s názorem, jenž by se dal spíše popsat jako automatické očekávání, protože „kultura je přece potřeba“. Možná tedy i proto je někdy zdůrazňována ona vedlejší – instrumentální funkce kultury, o čemž de facto hovoří Rod Fischer ve své studii *In from the Margins: „Naše doporučení byla velmi kontroverzní. Věděli jsme to,*

¹⁸ ŽÁKOVÁ, Eva, BEDNÁŘ Pavel a kolektiv. *Mapování kreativních průmyslů v ČR*, s 10. 1. vydání. Praha: Institut umění – Divadelní ústav v Praze, 2015. ISBN 978-80-7008-332-1 (pdf)

¹⁹ ŽÁKOVÁ, Eva, BEDNÁŘ Pavel a kolektiv. *Mapování kreativních průmyslů v ČR*, s 11. 1. vydání. Praha: Institut umění – Divadelní ústav v Praze, 2015. ISBN 978-80-7008-332-1 (pdf)

ale považovali jsme je za jedinou cestu, jak ve většině zemí dostat umění a kulturu do centra pozornosti. Pro některé umělce bylo skutečně těžké se s tímto přístupem vyrovnat a přijmout ho. Mnohokrát jsem slyšel na četných setkáních, která jsme s umělci organizovali: ‚Vždyť my prodáváme svoji duši!‘ Odpovídal jsem: ‚To je v pořádku, nemusíte náš pohled akceptovat, pro mne osobně je kultura důležitou duchovní stravou, ale pro spoustu lidí v populaci už tomu tak není. Nemají žádný vztah k tomu, jak umělci kulturu vnímají, nerozumějí současnému umění, nechodí do opery, nejdou do divadla, pokud to není něco opravdu populárního. A to se asi nikdy nezmění. Pokud ale chcete získat i u těchto lidí respekt a vytvořit podmínky, ve kterých by kultura a umění měly skutečně vliv, musíte prokázat synergie s ostatními oblastmi společnosti.‘²⁰

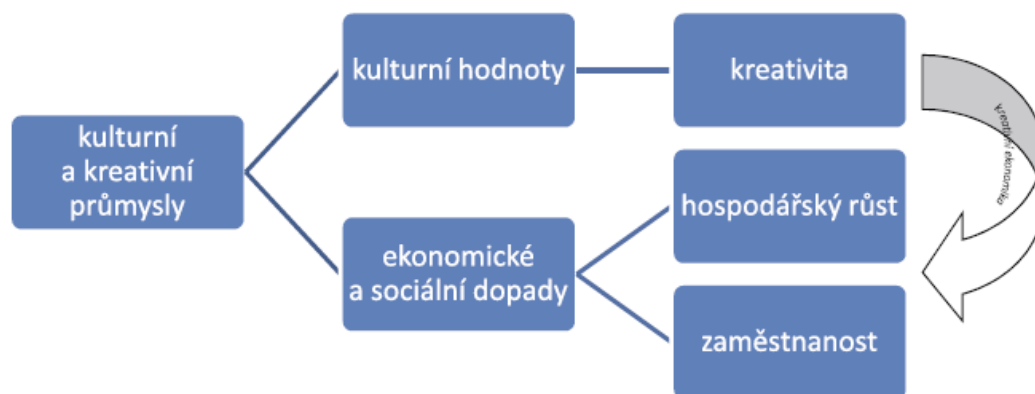
Podstatné tedy je, že koncept KKP (zahrnující imanentní i instrumentální rozměr kultury) pojímá celou oblast kultury nově a nově ji definuje. Jeho snahou je, aby kulturní politika reflektovala, že *na existenci kvalitní a efektivní kulturní infrastruktury, jež je předpokladem pro rozkvět kultury, která přispívá ke kvalitě společnosti i k jejímu ekonomickému růstu, se podílejí jak soukromé firmy, osoby samostatně výdělečně činné, tak i umělci, neziskové a veřejně dotované organizace, instituce formálního i neformálního školství či výzkumná pracoviště. Primární význam konceptu KKP tedy spočívá v novém pohledu na kulturu – jako na kulturu v 360°,²¹ přičemž pro celou tuto oblast se v zahraničí začal používat termín ekosystém. S tímto pojetím se pravděpodobně dříve či později sžijí i ti umělci či kulturní manažeři, kteří vyznávají striktní pojmové dělení „komerční/nekomerční“ či „vysoké/nízké“ umění.*

Kulturní a kreativní průmysly a jejich komplexní pojetí velmi dobře a při tom jednoduše vystihuje obrázek vytvořený v této oblasti zásadnímu dokumentu tvůrci dokumentu *Mapování kreativních průmyslů v ČR* :

²⁰ FISCHER, Rod: *I v kulturní politice musí být systém*. A2 kulturní týdeník, 2008(4). Dostupné [on-line] na: <http://www.proculture.cz/cultureinfo/rod-fisher-i-v-kulturni-politice-musi-byt-system-1475.html> [cit. 2. června 2014].

²¹ ŽÁKOVÁ, Eva, BEDNÁŘ Pavel a kolektiv. *Mapování kreativních průmyslů v ČR*, s 10. 1. vydání. Praha: Institut umění – Divadelní ústav v Praze, 2015. ISBN 978-80-7008-332-1

Obrázek č. 2. Význam kulturních a kreativních průmyslů

Hledat výstižnou definici KKP není jednoduché, ale zde již vícekrát citovaný dokument *Mapování kreativních průmyslů v ČR* tento proces již podstoupil a před řadou akademických definic či přístupem raději tuto oblast či fenomén vůbec nedefinovat a omezit se na výčet zahrnujících podoblastí, upřednostňuje britskou definici z mapovacího dokumentu *Creative Industries Mapping Document* (1998), jenž byl po třinácti letech (2001) aktualizován:

Kreativní průmysly jsou průmyslová odvětví, jejichž základem je individuální lidská kreativita, lidské dovednosti a talent. Zároveň jsou kreativní průmysly odvětvími s potenciálem vytvářet bohatství a pracovní místa zejména prostřednictvím využití duševního vlastnictví.²²

Koncept „nového versus starého vidění světa“ výstižně charakterizuje dokument *Mapování KKP* prostřednictvím výstupů výzkumného projektu Michiganské university. Rozdíl mezi mechanickým a kreativním myšlením popisuje systematický přehled pojmů, které jsou samy sobě do značné míry protipólem a zároveň charakteristikou této změny.

²² ŽÁKOVÁ, Eva, BEDNÁŘ Pavel a kolektiv. *Mapování kreativních průmyslů v ČR*, s 15. 1. vydání. Praha: Institut umění – Divadelní ústav v Praze, 2015. ISBN 978-80-7008-332-1 (pdf)

Obrázek č.3. Rozdíl mezi tradičním a kreativním myšlením²³

KONTEXT TRADIČNÍHO MYŠLENÍ	KONTEXT KREATIVNÍHO MYŠLENÍ
rutina	kreativita
fragmentace	integrace
potřeba	potenciál
tok fyzického kapitálu	tok myšlenek a nápadů
stroje	životní prostor
určitost	neurčitost
důraz na pracovní krok	důraz na vztahy/celek
soutěž	spolupráce
části zcela definují celek	celek je více než suma jeho částí
kontrola	důvěra
reakce	imaginace a experimentování
kontrola nad	spojení sil

Zdroj: Harvey, LeRoy, Victory, John: *The Creative Community Handbook: A Leap to Possibilities Thinking*. Ann Arbor, 2004, s. 10.

²³ ŽÁKOVÁ, Eva, BEDNÁŘ Pavel a kolektiv. *Mapování kreativních průmyslů v ČR*,. 1. vydání. Praha: Institut umění – Divadelní ústav v Praze, 2015. ISBN 978-80-7008-332-1

1.4. POJETÍ KULTURNÍCH A KREATIVNÍCH PRŮMYSLŮ V EU

Ačkoli předcházející kapitola vyzdvihovala důležitost komplexního pojetí KKP, Evropská unie je chápe opět spíše v užším instrumentálním významu, tedy v oblasti dopadů na ekonomiku a společnost. Je to pravděpodobně i z toho důvodu, že Evropská unie pojímá koncept KKP jako součást aktivit směřujících k dosažení hlavního cíle, tedy dosažení nového růstu do roku 2020.

Podle studie *Ekonomika kultury*, jež byla vytvořena pro Evropskou komisi, se oblast kulturních a kreativních průmyslů rozděluje na kulturní odvětví a kreativní odvětví, přičemž kulturní odvětví dále zahrnuje odvětví průmyslová a neprůmyslová, podrobněji viz tabulka č.1.

Tabulka č. 1. Vymezení kulturních a kreativních průmyslů podle Evropské komise²⁴

OBLASTI	ODVĚTVÍ	PODODVĚTVÍ
Oblast tradičního umění	Výtvarné umění	řemesla, malířství, sochařství, fotografie
	Scénická umění	divadlo, tanec, cirkus, festivaly
	Kulturní dědictví	muzea, knihovny, archeologická naleziště, archivy
Oblast kulturních průmyslů	Film a video	
	Televize a rozhlas	
	Videohry	
	Hudba	hudební průmysly, živá hudební vystoupení
	Knihy a tisk	
Oblast kreativních průmyslů	Design	módní průmysl, grafický design, design interiérů, průmyslový design
	Architektura	
	Reklamní průmysl	
Oblast příbuzných odvětví	Výrobci PC, MP3 přehrávačů atd.	

Legenda *Kulturní sektor* *Kreativní sektor*

²⁴ ŽÁKOVÁ, Eva, BEDNÁŘ Pavel a kolektiv. *Mapování kreativních průmyslů v ČR*. 1. vydání. Praha: Institut umění – Divadelní ústav v Praze, 2015. ISBN 978-80-7008-332-1

2. ČESKÁ REPUBLIKA

Česká republika je kulturně velmi bohatá země a bez nadsázky lze konstatovat, že patří mezi turisticky nejatraktivnější destinace Evropy. Její hlavní město Praha pak patří dlouhodobě mezi nejnavštěvovanější a nejoblíbenější místa i ve světovém měřítku. V roce 2015 byla hlasujícími na serveru Tripadvisor zvolena již podruhé za sebou pátou nejlepší destinací na světě²⁶, v témže (tedy v loňském) roce Praha zvítězila v internetové anketě amerického listu USA Today o nejlepší vánoční destinaci na světě, a to před Portorikem, McAdenville v Severní Karolíně, San Miguel de Allende v Mexiku, finským Laponskem, Taosem v Novém Mexiku, kanadským Quebecem, francouzským Štrasburgem, islandským Reykjavíkem a městem Tromsø v Norsku. „Do ankety bylo nominováno deset tipů na nejkrásnější vánoční destinace. Kromě měst vybrali editoři i region. Redaktory kromě sortimentu a atmosféry zaujaly také české oslavy svatého Mikuláše.“²⁷

To jsou však jen jedny z mnoha aspektů vypovídajících o kulturním bohatství České republiky. Země rovněž nabízí široké spektrum kulturních památek, jejichž jedinečnost či zajímavost tkví v historických i architektonických souvislostech. V Česku je například možno najít dvanáct míst zapsaných na světovém seznamu UNESCO. *„Označení památky emblémem Světového dědictví je aktem, kterým celé světové společenství prohlašuje: „Ano, toto je cosi, co je na celém světě výjimečné a jedinečné, je to cosi, co je našim společným dědictvím, je to něco, co se zavazujeme chránit jeden pro druhého a v zájmu nás všech - národů světa.“ Bývalé Československo ratifikovalo mezinárodní Úmluvu o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví v roce 1991 a od té doby se podařilo zapsat na Seznam světového dědictví UNESCO již celkem 12 míst z celé České republiky. Můžeme tedy hrdě prohlásit Českou republiku za „UNESCO velmoc“.*²⁸

Zásadní roli v míře kulturnosti českého prostředí hraje rovněž živé umění, jehož definici asi nejlépe vystihuje Artlexikon. „Podle způsobu prezentace lze rozlišovat jednak umění výtvarná (vizuální) a vizuální umělecká díla vzniklá v oblasti

²⁶ NOVINKY.CZ. *Nejlepší destinace roku 2015. Praha je mezi prvními.* [online]. 24. 3. 2015. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/cestovani/365134-nejlepsi-destinace-roku-2015-praha-je-mezi-prvnimi.html>

²⁷ IDNES.CZ. *Nejkrásnější vánoční destinací jsou pražské trhy, rozhodla anketa z USA.* [online]. 28. 5. 2015. Dostupné z: http://praha.idnes.cz/trhy-na-staromestskem-namesti-jsou-nejlepsi-vanocni-destinaci-pv3-/praha-zpravy.aspx?c=A151228_150336_praha-zpravy_nub

²⁸ UNESCO-CZECH.CZ. *Dvanáct českých divů světa.* [online]. Dostupné z: <http://www.unesco-czech.cz/>

malířství, grafiky, fotografie, designu, sochařství či architektury, jednak umění múzická (performativní), které tvůrce sám prezentuje před publikem (tj. divadlo, tanec, hudba, zpěv, přednes). Vizuální a performativní u. je pak často souhrnně označováno pojmem živé umění. Nově je používán také pojem umění akční (→ umění akční), jímž umělec formou inscenizace vtahuje publikum do děje či vlastní tvorby, často s cílem vyvolat odezvu, provokovat či šokovat (→ happening).²⁹

Podpora živého umění je rovněž častým tématem různých diskuzí, konferencí či například politických jednání. A přestože mezi umělci panuje v této oblasti spíše nespokojenost, lze konstatovat, že v České republice existuje vysoký počet různých kulturních institucí či aktivit, profesionálních i neprofesionálních, působících regionálně, celostátně i mezinárodně. Ať už v oblasti počtu divadel, operních domů, orchestrů, galerií, muzeí, ale i například souborů tzv. nového divadla, patří Česká republika k zemím s nejvyšší hustotou.

Počet institucí, souborů a aktivit není samozřejmě sám o sobě dostatečně vypovídající. Podstatná je i úroveň kvality dramaturgie, provedení, návštěvnost a další kritéria. Analýza počtu institucí, souborů a aktivit i návštěvnosti je možná a dohledatelná, u umělecké úrovně a dopadu na společnost či komunitu, v kontextu důvodů, proč je vlastně kultura dotována z veřejných prostředků, je to již značně složitější. Každopádně lze konstatovat, že v některých oblastech živého umění (například některá hudební tělesa) jsou české kulturní aktivity dlouhodobě úspěšné jak v mezinárodním kontextu, tak i (například s ohledem na dlouhodobou návštěvnost) v domácím prostředí, charakterizovaným především dopadem na společnost. Obdobnou úspěšnost lze však sledovat u některých nově vznikajících aktivit, například v oblasti současného cirkusu, fyzického divadla či obecně vzato nového divadla, kde existují soubory jako například Cirk La Putyka, Spitfire Company, VerTeDance, 420 People, a další), jež získávají respekt a uznání v celosvětovém měřítku a zároveň svou uměleckou činností výrazným způsobem ovlivňují prostředí v České republice.

²⁹ ARTLEXIKON.CZ. *Umění (art)*. HEŘMANOVÁ, Eva. [online]. 24. 3. 2012. Dostupné z: <http://www.artsllexikon.cz//index.php?title=Um%C4%9Bn%C3%AD>

Je tedy zřejmé, že jak z hlediska historického, tedy v souvislosti s kulturním dědictvím, tak i z hlediska širokého spektra umělecké tvorby, je Česká republika zemí bohatou a rovněž je zde značný potenciál dalšího rozvoje.

2.1. KULTURNÍ POLITIKA ČESKÉ REPUBLIKY

Jelikož je kultura pro existenci společnosti nezbytnou součástí, která má navíc ekonomický potencial, koncipuje a realizuje (implementuje) většina vyspělých zemí kulturní politiku, zahrnující obvykle střednědobé vize a cíle, a navazující realizační plány implementace, které zpravidla zahrnují konkrétní akční plány, jak vytyčených cílů dosáhnout. Rovněž Česká republika definuje a realizuje svou kulturní politiku, jejíž „manuál“ je popsán v Plánu implementace Státní kulturní politiky na léta 2015 – 2020³⁰, jenž navazuje na vlastní dokument Státní kulturní politika na léta 2015 – 2020.

Tento dokument jednak definuje své hlavní vize a představy, jak by měla ve vymezeném horizontu podpora kultury vypadat, dále východiska pro stanovení priorit a navazujících opatření, přehled hlavních trvalých principů státní kulturní politiky a samotnou konkrétní část, jejíž struktura je de facto identická se již zmíněným Plánem implementace Státní kulturní politiky na léta 2015 – 2020, přičemž tento plán je v podstatě další konkretizací této praktické části dokumentu.

Mezi hlavní vize současné české kulturní politiky patří:

- zvýšení výdajů státu na podporu kultury na 1% státního rozpočtu
- kulturně rozmanitá, inovativní společnost
- větší zapojení české kultury v rámci evropského i světového kulturního prostoru s cílem zvyšování povědomí o ní
- prosazování chápání kultury jako významného ekonomického odvětví
- zvyšování participace občanů o všeobecném kulturním dění
- podpora přílivu dalších, mimorozpočtových zdrojů do kultury
- zajištění vzniku nových legislativních nástrojů v oblasti památkové péče, jež budou akcentovat snížení či opuštění autoritářského a ochránářského přístupu státu ke kulturním památkám
- důraz na větší zapojení a koordinaci regionální politiky státu

³⁰ MKČR. *Plán implementace Státní kulturní politiky na léta 2015 – 2020*. [online]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>

- důraz na schopnost vyčerpání všech prostředků z operačních programů

K řadě těchto výše zmíněných oblastí (například ono často zmiňované 1 procento výdajů státního rozpočtu) se vláda přihlásila ve svém usnesení č. 96 ze dne 12. února 2014.

Mezi hlavní východiska české kulturní politiky patří občan a jeho práva uvedená a jemu zaručená v Listině základních práv a svobod, a rovněž mezinárodními smluvními závazky. Tedy občan jako příjemce kulturních hodnot a jako jejich tvůrce, uchovatel a šířitel.

Dalším východiskem materiálu je Závěrečná deklarace přijatá Světovou konferencí o kulturních politikách, podle něžž *„kultura zahrnuje nejen umění a literaturu, ale i způsoby života, základní práva lidské bytosti, hodnotové systémy, tradice a přesvědčení“*³¹.

Materiál nezanedbává ani rozměr globalizace, a to jak její pozitivní, tak negativní vlivy, přičemž se snaží definovat, jak negativním vlivům, projevujícím se především intenzivní unifikací, předcházet.

Praktická část dokumentu a vlastní Plán implementace Státní kulturní politiky na léta 2015 – 2020 pak definuje pro příští léta tyto základní okruhy:

- Podpora kulturní identity, kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu.
 - Rozvoj kreativity, podpora kulturních činností a vzniku kulturních statků, poskytování veřejných kulturních služeb, práce s publikem, podpora přístupu ke kultuře a rozvoj participativní kultury usnadňující sociální začlenění.
 - Uchování kulturního dědictví
 - Využití kulturního dědictví a kulturních činností, služeb a statků pro rozvoj hospodářství a zvyšování konkurenceschopnosti, podpora mobility.
 - Využití nástrojů eCulture pro rozvoj kultury.
 - Efektivnější prostředí pro podporu kulturních činností, poskytování veřejných kulturních služeb, vzniku kulturních statků a uchování kulturního dědictví.
- ad a) Česká kulturní politika tedy hodlá v příštích letech posílit národní a kulturní identitu v globalizovaném světě, a to například za pomoci využití různých

³¹ UNESCO. *Mexico City Declaration on Cultural Policies World Conference on Cultural Policies*. Mexico city, 26. 7. – 6. 8. 1982

významných výročí a událostí. Hodlá podporovat výzkum národní a kulturní identity a pokusit se znovu identifikovat poslání národních kulturních institucí v návaznosti na blížící se 100. výročí vyhlášení samostatného Československého státu.

Často zmiňovanou oblastí nejen v kulturních politikách různých zemí je snaha o rozvoj kulturní rozmanitosti. Český stát jej chce podpořit implementací Úmluv o podpoře a ochraně rozmanitosti kulturních projevů a o zachování nemateriálního kulturního dědictví.

Nástrojem pro zefektivnění mezikulturního dialogu bude dle plánu implementace vytvoření a realizace jednotné koncepce působení České republiky v zahraničí a implementace a aktualizace Konceptu účinnějšího působení Ministerstva kultury České republiky ve vztahu k zahraničí na léta 2013 – 2018.

ad b) V rámci rozvoje kreativity, který je podstatnou a do značné míry zcela samostatnou realitou současného kulturního vývoje, a v rámci dalších oblastí uvedených v bodu b) této kapitoly, hodlá ministerstvo podporovat rozvoj kulturních dovedností a znalostí celé populace, za podpory zmapování kulturní kompetence obyvatel v návaznosti na jejich schopnost participace na kulturních aktivitách, a rovněž posílit výuku kulturních dovedností a znalostí o kultuře a kulturním dědictví, a to jak ve školách, tak i v rámci mimoškolního vzdělávání. K nutnosti změn v přístupu ke vzdělávání v kulturní oblasti uvádí materiál, že: „Naplnění cílů státní kulturní politiky se může v konkurenceschopnosti a prosperitě společnosti projevit pouze v omezeném rozsahu, pokud nebude zajištěno předávání kulturních hodnot také prostřednictvím vzdělávacího a výchovného systému. Je třeba opustit nesprávně zúžené chápání vzdělávání ve smyslu učení a vycházet z toho, že jeho smyslem je právě a především předávání obecně kulturních hodnot z generace na generaci, což pouhé učení nemůže zajistit. Neméně důležitá je přirozeně vnímaná vazba mezi kulturními dovednostmi a podnikáním s kreativním obsahem. Vzdělávací systém musí překonat dosavadní částečný resortismus a dále se otevírat dalším formám, jakými jsou např. zážitkové vzdělávání v muzeích, galeriích, památkových objektech, archivech a knihovnách, přímý kontakt s pamětníky a významnými osobnostmi v různých oborech lidské činnosti, výtvarné dílny, environmentální výchova atp.

*Vzhledem k rozvoji znalostní společnosti je třeba zahrnout do výuky pedagogů a do výukových programů škol informační gramotnost včetně schopnosti využívat informační zdroje nabízené knihovnami, archivy, muzei a dalšími paměťovými institucemi.*³² Jako shrnutí výše uvedené citace se nabízí reminiscence na přístup (a učebnici) Jana Amose Komenského Škola hrou. Funkčnost tohoto pojetí je všeobecně poměrně známou věcí, v kontextu s novou epochou kreativity se pak jeho dopad a efektivita jeví jako stále více podstatnější. „Na sklonku roku 2008 svět zasáhla tzv. finanční krize. S tímto břemenem vstoupila Česká republika do předsednického půlroku Evropské unie, který by mohl znamenat pro Evropu důležitý předěl - rok 2009 byl vyhlášen rokem kreativity a inovace. Právě zmiňovaná finanční krize vrhá lidskou tvořivost, jakožto základní ontologický princip, do nového světla. Richard Florida či John Howkins vidí v kreativitě a inovaci nástup nové lidské epochy vycházející z tzv. nové ekonomie. Dichotomie ekonomického vidění založeného na sektoru průmyslu a sektoru služeb pozbývá platnosti. Inovace, technologie, estetizace každodenního života, všudypřítomná hra se stávají základními jmenovateli současné společnosti.”³³

Ministerstvo kultury rovněž v této souvislosti hodlá účinněji zapojovat kulturní instituce do vzdělávání dětí, mládeže a rovněž například sociálně ohrožených skupin a takto zaměřené projekty, ať už domácí nebo zahraniční, nejen podporovat, ale i pomáhat šířit. Plán v tomto bodě obsahuje rovněž další podstatné body, jak například podporu osobnostního rozvoje prostřednictvím neprofesionálního umění, zavádění akreditovaného systému celoživotního vzdělávání pro pracovníky v oblasti kultury, zjednodušení přístupu ke kultuře (například formou bezplatného vstupu do vybraných muzeí či galerií) či podporu usnadnění přístupu ke kulturním statkům pro znevýhodněné občany.

Podstatnou oblastí je rovněž modernizace infrastruktury sloužící k poskytování kulturních služeb, jež by se vedle dalších aktivit měla projevovat především v pokračování vybavování knihoven a dalších paměťových institucí moderními

³² MKČR. *Plán implementace Státní kulturní politiky na léta 2015 – 2020*. s. 19. [online]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>

³³ KUBAŠ, Mario. *Kulturní statistický rámeček na příkladu UNESCO, Evropské Unie a Québecu*. s. 4 [online]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/6469919-Kulturni-statisticky-ramec-na-prikladu-unesca-evropske-unie-a-quebecu.html>

technologemi či vytvořením robustní ICT infrastruktury v gesci ministerstva kultury.

ad c) V rámci uchování kulturního dědictví se jedná především o identifikaci, vymezení, zachování a rozvoj typické kulturní charakteristiky země a o zvýšení podílu regionálních i místních samospráv. Nedílnou součástí je i koncept uchovávání kulturního dědictví v rámci paměťových institucí, což předpokládá především uchovávání národního zvukového dědictví, jeho elektronických forem uložení, a rovněž ochranu při případných katastrofách a válečných konfliktech, kde je počítáno s vaznou na Integrovaný záchranný systém.

ad d) V tomto bodě dokument reaguje jak na ekonomický potenciál kultury jako takové, tak na již zmíněnou posilující oblast kreativity. Jako podstatné body se jeví například vytváření helpdesků pro podnikatele (včetně adekvátní systémové a aplikační podpory) v muzeích a knihovnách a rovněž provázání výnosů z filmového průmyslu s financováním kultury. Počítá se rovněž s větším provázáním kulturního dědictví na cestovní ruch, posilování role kultury v politice vnějších vztahů (podpora prezentace českého umění i kulturního dědictví na vhodných zahraničních akcích a při adekvátních zahraničních událostech), dále s otevřením českého trhu zahraničním kulturním aktivitám a s vytipováním vhodných projektů pro Public Private Partnership (PPP). *„PPP je obecně užívanou zkratkou pro Partnerství veřejného a soukromého sektoru, převzatou z anglického termínu Public Private Partnerships.*

PPP je obecný pojem pro spolupráci veřejného a soukromého sektoru vzniklé za účelem využití zdrojů a schopností soukromého sektoru při zajištění veřejné infrastruktury nebo veřejných služeb. Jednotlivé varianty PPP, jsou-li odborně a úspěšně aplikovány, zvyšují kvalitu i efektivnost veřejných služeb včetně výkonu státní správy a urychlují realizaci významných infrastrukturních projektů s pozitivním dopadem na rozvoj ekonomiky.

Typickými příklady realizace formou PPP jsou projekty v následujících oborech:

- *Dopravní infrastruktura – dálnice, tunely, mosty, rychlodráhy*
- *Administrativní případně ubytovací kapacity – úřady, soudy, ubytovny, administrativní prostory, věznice*
- *Zdravotnictví – nemocnice*
- *Školství – univerzitní komplexy, studentské koleje, školy*
- *Obrana – výzbroj, speciální infrastruktura*
- *Utility – vodárenství*

Principy PPP úspěšně naplňují projekty ve většině zemí OECD. Vzorem pro implementaci principů PPP je zejména praxe Velké Británie.

Podstatou úspěšného projektu PPP je předpoklad, že většího přínosu pro veřejný sektor (v poměru k jím vynaloženým prostředkům) může být dosaženo využitím schopností a zkušeností soukromého sektoru a rozdělením rizik mezi zúčastněné strany tak, že každá strana nese takové riziko, které dokáže nejlépe řídit.

Službou se v případě PPP myslí komplexní zajištění aktiva (např. dálnice, věznice apod.) včetně jeho provozování za předem smluvně sjednaných podmínek kvality a kvantity. Příjem dodavatele služby závisí přímo na míře plnění těchto podmínek.

PPP obvykle znamená sdílenou účast obou sektorů ve společnosti speciálně vytvořené pouze pro účely realizace projektu, která se řídí obchodním zákoníkem.³⁴

ad e) Pod zaváděním nástrojů eCulture v rámci České republiky se dle pojetí dokumentu rozumí především cesta k zajištění přístupu veřejnosti k informacím z této oblasti. Počítá se s vytvořením elektronického portálu (Národní informační kulturní portál) a informačního centra (Znalostní, metodické a informační centrum pro kulturu) a vznikem Centrálního portálu knihoven, a to v návaznosti a v souvislosti s kontinuálním procesem převádění kulturních dat do elektronické podoby.

³⁴ BUSINESSINFO.CZ. *Public Private Partnership*. [online]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/dotace-a-financovani/public-private-partnership-ppp.html>

ad f) V tomto bodě se materiál věnuje širokému spektru aktivit. Jednak je to péče o památkový fond, kde se předpokládá vznik nového památkového zákona obsahujícího zpracovanou pasportizaci (*proces pasportizace, čili proces sběru informací a tvorba pasportů, je jednou ze základních činností při správě majetku. V tomto článku je soustředěna pozornost na pasportizaci a pasporty, které jako důležitý nástroj pro správu majetku evidují jeho stavebně technický stav a slouží jako podklad pro plánování dalších procesů, prodlužující životnost a hlavně užitek*)³⁵ kulturních památek a souvisejících daňových a finančních záležitostí, dále pak oblast tradiční lidové kultury a popis cest, jež by měly směřovat ke větší péči o ni a tudíž zvýšení jejího významu i dopadů. Dalšími oblastmi jsou pak snaha o zvyšování povědomí o autorských právech a rovněž evaluace veřejných kulturních služeb – například zavedením kvalitativního systému klasifikace profesionálních uměleckých souborů. Tématem této kapitoly dokumentu je i otevření možnosti zavedení tzv. druhé kariéry umělců, což je již několik let tématem aktivit směřujících především (ale nejen) k umělcům v oblasti tance, pohybového a fyzického divadla, a rovněž pokračování mapování a analýzy kulturních a kreativních odvětví a podpora tvorby souvisejících odborných studií a jiných dokumentů.

³⁵ TZB-INFO.CZ. *Pasportizace a pasporty při správě majetku*. [online]. Dostupné z: <http://www.tzb-info.cz/udrzba-budov/10595-pasportizace-a-pasporty-pri-sprave-majetku>

2.2. KULTURNÍ A KREATIVNÍ PRŮMYSLY V RÁMCI ČESKÉ KULTURNÍ POLITIKY

Jak již bylo uvedeno v kapitole 1.3., Česká republika a její kulturní politika stále příliš nereflektuje vývoj v oblasti KKP a související změnu kulturního paradigmatu. Nejpodstatnějším počinem v této oblasti je tedy bezpochyby v tomto dokumentu již několikrát citovaná práce *Mapování kulturních a kreativních průmyslů*, jež byla v roce 2015 vytvořena Evou Žákovou, Pavlem Bednářem a týmem jejich spolupracovníků, coby publikaci Institutu umění – Divadelního ústavu. Celý proces mapování tímto týmem probíhá již od roku 2011. Tato práce nabízí první komplexní pohled na oblast kulturních a kreativních průmyslů obecně, na situaci jejich vnímání a pojetí v České republice a nastiňuje doporučení směrů, kterými by se Česká republika v této oblasti měla/mohla vydat, obsahuje řadu statistik modelovaných pro nové pojetí kultury, definuje pojem kulturních a kreativních průmyslů pro Českou republiku a obsahuje i řadu dalších podstatných informací. Tento nový náhled se pozvolna dostává i do oblasti činnosti ministerstva kultury, kde byl zřízen v roce 2014 tým věnující se KKP. Lze tedy předpokládat, že budoucí česká kulturní politika bude chápat kulturu v současných, širších souvislostech. To však předpokládá řadu podstatných změn, které se dotknou struktury, způsobu evaluace, statistických metodik, spolupráce s dalšími ministerstvy a institucemi a mnoho dalšího.

Byť se tedy toto široké, horizontální pojetí kulturní provázanosti, jehož středobodem je kreativita, dostává v České republice na pořad dne téměř o dvě dekády (či minimálně o 15 let) později, než kupříkladu ve Velké Británii, je nanejvýš pravděpodobné, tato snaha bude úspěšná. Je však třeba rovněž zmínit, že Česká republika je jedinou zemí Evropy, která používá satelitní účet kultury, jenž vymezuje oblast kultury na základě Evropského statistického systému pro kulturu (European Statistical System network on Culture – ESSnet Culture). *Projekt ESSnet Culture pod záštitou Eurostatu stanovuje nový evropský rámec pro kulturní statistiky jako základ pro sběr dat v zemích Evropské unie, aby bylo možné data jednotlivých zemí porovnávat a analyzovat. Účet kultury de facto zahrnuje oblasti KKP, jak byly vymezeny ve zmiňované studii Evropské komise o*

*ekonomice kultury v Evropě (tradiční umění, kulturní a kreativní průmysly) a totožně i v Zelené knize.*³⁶

Jedna z kapitol materiálu *Mapování kulturních a kreativních průmyslů v ČR* se rovněž věnuje, jak již bylo zmíněno, návrhu definice KKP pro Českou republiku. Potřeba této definice pramení ze samotné povahy kulturního a kreativního konceptu, v němž jsou podstatná, mimo jiné (a především) specifika konkrétní oblasti, konkrétního státu.

Vlastní návrh definice, vytvořený týmem autorů dokumentu *Mapování KKP v ČR*, byl využit již rovněž zmíněným týmem, působícím od roku 2014 v rámci ministerstva kultury, mezi jehož hlavní úkoly patří následující:

- definovat kulturní a kreativní odvětví v České republice
- navrhnout systém podpory kulturních a kreativních odvětví z národních a nadnárodních zdrojů
- v duchu systému podpory kulturních a kreativních odvětví z národních a nadnárodních zdrojů navrhnout aktualizaci Programu kulturní aktivity
- v duchu systému podpory kulturních a kreativních odvětví z národních a nadnárodních zdrojů navrhnout meziresortní program podpory kulturních a kreativních odvětví a zajistit jeho předložení vládě
- navrhnout možné další finanční nástroje podpory kulturních a kreativních odvětví

Ze samotné podstaty konceptu KKP vyplývá, že prvním úkolem je právě nalezení definice pro KKP v českém prostředí. Tým se proto rozhodl využít informací vzešlých z projektu *Mapování KKP* a návrh definice stanovil následujícím způsobem:

Kulturní a kreativní odvětví (KKO) zahrnují činnosti, jejichž základem je lidská kreativita, dovednosti a talent. KKO jsou založena na kulturních hodnotách, uměleckých a kreativních projevech. Mají potenciál vytvářet bohatství a pracovní místa zejména využitím duševního vlastnictví. Zahrnují činnosti (služby, díla, výkony a produkty) veřejné, neziskové a tržní bez ohledu na druh a způsob financování subjektu, který je provádí.

³⁶ ŽÁKOVÁ, Eva, BEDNÁŘ Pavel a kolektiv. *Mapování kreativních průmyslů v ČR*. s 100. 1. vydání. Praha: Institut umění – Divadelní ústav v Praze, 2015. ISBN 978-80-7008-332-1

Výstupy činností KKO přispívají svou přidanou hodnotou ostatním hospodářským odvětvím a mohou být zdrojem technologických i netechnologických inovací (kreativní a digitální ekonomika). KKO mají mnoho dalších pozitivních dopadů na společnost i na konkrétní jedince.

Ke KKO patří mimo jiné architektura, design, reklama, film a audiovizuální umění, hudba, knihy a tisk, herní průmysl, software, nová média a navazující IT služby, rozhlasové a televizní vysílání, scénická umění, výtvarné umění, umělecká řemesla, gastronomie, kulturní dědictví.³⁷

³⁷ ŽÁKOVÁ, Eva, BEDNÁŘ Pavel a kolektiv. *Mapování kreativních průmyslů v ČR*. s 21. 1. vydání. Praha: Institut umění – Divadelní ústav v Praze, 2015. ISBN 978-80-7008-332-1

2.3. ČESKÁ KULTURA V DATECH

Následující dvě kapitoly budou zaměřeny na získávání a porovnávání dat, jež jsou o české kultuře dostupná. Rovněž v přístupu k datům a statistikám je možno pozorovat *starý* a *nový* přístup, přičemž onen nový přístup reflektuje právě koncept KKP (v České republice je pojem kulturních a kreativních průmyslů nahrazen pojmem kulturní a kreativní odvětví, přičemž *odvětví* je možno vnímat jako nadmnožinu pojmu *průmysl*).

Důležitou, ale nikoli zásadní skutečností je, že rozpočet MKČR je stanoven pro rok 2016 na cca jedenáct a tři čtvrtě miliardy korun. Toto číslo samo o sobě není samozřejmě nijak vypovídající, do sféry činnosti MKČR patří kromě péče o památky, podpory živého umění, financování zřizovaných příspěvkových organizací například i oblast církví a náboženských společností.

A ačkoli se v letošním roce podařilo navýšit rozpočet na podporu živého umění z téměř 237 na více než 252 miliónů korun, zůstává faktem, že ministerstvo vynakládá na podporu živého umění cca 2% ze svého rozpočtu.

Porovnáme-li tuto situaci například s Francií, které je věnována celá kapitola 4., vychází, že francouzské ministerstvo kultury a komunikace podporuje živé umění částkou cca 747 miliónů Euro, což je více, než 10% z jeho celkového rozpočtu, který je pro rok 2016 naplánován na 7,3 miliardy Euro. To je více, než 197 miliard korun, čili téměř sedmnáctinásobek rozpočtu MKČR. Co se absolutních čísel a reálných rozdílů v podpoře živého umění týče, oněch 747 miliónu Euro odpovídá cca dvaceti miliardám korun, takže se v tomto případě jedná o osmdesátinásobek českých výdajů.

V tomto kontextu je ještě nutno dodat, že Francie je rozlohou téměř sedmkrát větší, než Česká republika, a žije v ní více než šestinásobek obyvatel. Důležitým aspektem pro porovnání je rovněž úroveň HDP, jež činila v roce 2011 cca 35 tisíc dolarů ve Francii a cca 26 tisíc dolarů v České republice. Ačkoli cílem této drobné analýzy není určovat, jaká absolutní a procentuální úroveň výdajů na kulturu je vzhledem k její efektivitě a optimalizaci jejich dopadů ideální, je možno konstatovat, že sedmnáctinásobný rozdíl v absolutním rozpočtu ministerstev je vzhledem k velikosti zemí a přístupu ke kulturní politice zásadně překvapivý, osmdesátinásobek u podpory živého umění už je v kategorii neporovnatelného. A

ať už se přikloníme k jakémukoli systému financování kultury, částku 252 miliónů putující na podporu živého umění v České republice, lze označit za kosmetickou.

Avšak kultura samozřejmě není pouze živé umění, nejpodstatnější jsou celkové statistické údaje, které každoročně kompletuje a vyhodnocuje Národní informační a poradenské středisko (NIPOS), jež bylo zřízeno ministerstvem kultury (mimo jiné) k této činnosti 1. ledna 1991.³⁸

V současné době jsou bohužel veřejně dostupné pouze údaje do roku 2013. Ačkoli je známo, že rozpočet ministerstva kultury se v posledních letech navyšoval, budou data z roku 2013 pro účel tohoto dokumentu, tedy nalezení optimální formy financování kultury (a primárně zvolení optimální metodiky) dostačující.

Vzhledem k rozměrnosti tabulek obsahujících základní data o kultuře České republiky jsou tyto tabulky přílohou dokumentu, respektive této a následující kapitoly (2.3. a 2.3.1.). Již zde však uvedme základní statistické údaje z oblasti České kultury.

Do české kultury (nikoli v pojetí konceptu kulturních a kreativních průmyslů, ale v pojetí tradičním – kulturní dědictví, interpretační umění, výtvarné umění, tisk, audiovizuální a interaktivní technika, architektura, reklama, umělecké vzdělávání, správa, neznámá oblast) plyne ročně více než 219 miliard Kč, přesně **219 282 688 000**, přičemž soukromý sektor se podílí více než 182 miliardami, což je více, než osmdesát procent. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že nejvíce prostředků ze soukromého sektoru plyne do reklamy (zaokrouhlo 67 miliard), audiovize (44), tisku (33) a architektury (19).

Veřejný sektor se podílí na financování kultury téměř sedmatřiceti miliardami (tedy necelými dvaceti procenty), přičemž od místních vládních institucí plyne do kultury téměř čtyřnásobek oproti financování z ministerstva. Veřejný sektor nejvíce investuje do kulturního dědictví (zaokrouhlo 12,5 miliardy), uměleckého vzdělávání (7 miliard), neznámé oblasti (6,5 miliardy) a interpretačního umění (4,5 miliardy).

³⁸ NIPOS. *O Niposu*. [online]. Dostupné z: http://www.nipos-mk.cz/?page_id=1921

Z údajů o mzdách vyplývá, že průměrná hrubá měsíční mzda v roce 2013 byla v oblasti kultury 24 431 Kč, což je více než o 2 tisíce Kč méně, než v celostátním měřítku. Je zároveň zřejmé, že ani tento údaj sám o sobě nemá zásadní vypovídající hodnotu vzhledem ke skutečnosti, že obory v rámci sledovaného segmentu se velmi liší jak ve vynaložených výdajích, ziscích, tak i v oblasti mezd. Rozdíl mezi průměrnou výší hrubých mezd v oblasti kulturního dědictví (cca 19 tisíc) a v oblasti audiovize (34 tisíc) je téměř dvojnásobný.

2.3.1. KULTURNÍ DATA Z OBECNÉHO HLEDISKA

Hovoříme-li o kultuře v České republice, o jejím novém pojetí v rámci kulturně-kreativního konceptu, můžeme konstatovat, že KKP (v Česku používáme pojem kulturní a kreativní odvětví) je vlastně synonymem pro pojem *kultura*.

Pokud bychom chtěli rozdělovat, což s pojetím KKP není příliš slučitelné, našli bychom řez v ekonomice jednotlivých podoblastí. Je zřejmé, že dělicí čára vede mezi **tradičním uměním**, jež zahrnuje péči o kulturní dědictví, interpretační a výtvarné umění, **kulturními průmysly**, do kterých spadá tisk, média a audio-video a **kreativními průmysly**, jež zahrnují architekturu, reklamu a design. Toto rozdělení je vyjádřeno v níže uvedené tabulce vycházející z pojetí kulturní politiky Evropské unie.

„Z pohledu zdrojů financování je skutečností, že veřejné výdaje na kulturu směřují v první řadě do oblastí tradičního umění (zhruba z 95 %), přesto však se jejich výše ve sledovaných letech snížila (o 7,5 %) a jejich podíl na celkových výdajích veřejných rozpočtů poklesl (z 1,76 % na 1,72 %). Jak již bylo uvedeno, podíl výdajů domácností na kulturu se vyvíjel příznivěji, avšak zejména z toho důvodu, že při stagnaci výdajů určených na kulturní služby, celkové výdaje domácností klesaly. Z toho lze usuzovat, že - navzdory určitému omezení spotřeby v období finanční krize - si domácnosti přístup k tradičnímu umění zachovaly v nezmenšené míře. Výdaje domácností do oblasti kulturních a kreativních průmyslů – na rozdíl od tradičního umění – však poklesly a to bezmála o 6 %.”³⁹

Jak je patrné z tabulky č. 2, zdroje plynoucí do oblasti kultury, jsou, pokud kulturu pojímáme jako všechny tři výše uvedené oblasti (tradiční umění, kulturní průmysly, kreativní průmysly) rozvrženy překvapivě. Z tabulky vyplývá, že veřejné zdroje se na celkových kulturních nákladech podílejí pouhými cca sedmnácti procenty. Je však zřejmé, že tento jev souvisí právě se skutečností, že je v této analýze zahrnut jak umění, tak kulturní a kreativní průmysly

³⁹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Analýza vývoje kultury ČR v letech 2000 – 2013*. Praha: Český statistický úřad, 2015. s 22.

Tabulka č. 2. Časové řady vybraných ekonomických ukazatelů sektoru kultury za léta 2010 – 2012⁴⁰

UKAZATEL	2010	2011	2012	Index 2011/10	Index 2012/11	Index 2012/10
Veřejné zdroje celkem	36 283	34 739	34 322	0,96	0,99	0,95
Náklady celkem	219 816	204 341	205 850	0,93	1,01	0,94
Výnosy celkem	229 110	216 212	217 971	0,94	1,01	0,95
Stupeň soběstačnosti v %	87,1	89,1	84,9	1,02	0,95	0,97
Počet zaměstnanců v os.	87 018	81 521	79 785	0,94	0,98	0,92
Průměrná hrubá měs. mzda v Kč	24 406	24 704	24 982	1,01	1,01	1,02
Investice v mil. Kč	13 748	11 416	10 369	0,83	0,91	0,75
Hrubá přid. hodnota v mld. Kč	86,1	80,4	84,4	0,93	1,05	0,98
Hrubý dom. produkt v mld. Kč	59,5	53,1	57,3	0,89	1,08	0,96

Z výše uvedených výdajů mimo jiné vyplývá, že podíl veřejných zdrojů na financování kultury klesá (v současné době jsou dostupné jen údaje do roku 2012 resp. 2013), což lze z hlediska závislosti (či nezávislosti, po které je voláno) vnímat jako pozitivní trend, avšak v období sledovaných let obdobný vývoj zaznamenává i oblast celkových výnosů a nákladů, takže samotný fakt poklesu podílu veřejných zdrojů neznamená automaticky zvyšující se podíl zdrojů ostatních.

Pokud shrneme KKP (tedy tradiční umění, kulturní průmysly a kreativní průmysly) do jedné množiny, můžeme rovněž vysledovat přínosné informace, a to ať z hlediska obecného, tak konkrétních dopadů, například na zaměstnanost. Jak je patrné z tabulky č. 3., kvantitativně jsou v rámci KKP na špici překladatelské a tlumočnické činnosti, a následně činnosti vydavatelksé, na druhém pólu pak design a umělecká tvorba.

⁴⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Analýza vývoje kultury ČR v letech 2000 – 2013..* Praha: Český statistický úřad, 2015. s. 21

Tabulka č. 3. Struktura subjektů v oblastech kreativních a kulturních průmyslů v ČR v roce 2014⁴¹

	Počet	Podíl v %
Překladačské a tlumočnické činnosti	19 730	38,0
Vydavatelské činnosti	8660	16,7
Reklama	4406	8,5
Fotografické činnosti	4281	8,2
Scénická umění	3166	6,1
Hudba	2597	5,0
Architektura	2062	4,0
Film, televize a rozhlas	2011	3,9
Kulturní dědictví	1889	3,6
Umělecké vzdělávání	1256	2,4
Design	1067	2,1
Umělecká tvorba	804	1,5
Celkem	51 929	100,0

Zdroj: Bisnode (2014) a vlastní zpracování

Zajímavou a v budoucnosti z hlediska metodiky evaluace a srovnávání zcela zásadní analýzou, jsou údaje uvedené v příloze č. 1.c. Tato statistika, provedená Centrem informací a statistik NIPS, vyhodnocuje již kulturu rozdělenou dle konceptu kulturních a kreativních průmyslů, tak jak je uvedeno na začátku této kapitoly. Tabulka je tedy rozdělena na kulturní sektor, kulturní průmysly a kreativní průmysly, přičemž celkové příjmy těchto všech oblastí jsou vyčísleny na téměř 207 miliard Kč a celkové výdaje na více než 191 miliard Kč. Tato čísla ne zcela korespondují s daty uvedenými v tabulkách koncipovaných dle tradičního rozdělení. Jasný důvod tohoto rozdílu NIPOS v dokumentu Výsledky účtu kultury ČR za rok 2013 neuvádí, nicméně je lze přičíst odlišnému pojetí celého konceptu KKP.

Z tabulky uvedené v příloze č. 1.c. nicméně vyplývá, že z hlediska trojsektorového členění kultury mají nejvyšší příjmy i výdaje kulturní průmysly (cca 87 vers. cca 84 miliard Kč), do nichž spadá film a divadlo, hudba, rozhlas,

⁴¹ ŽÁKOVÁ, Eva, BEDNÁŘ Pavel a kolektiv. *Mapování kreativních průmyslů v ČR*, 1. vydání. Praha: Institut umění – Divadelní ústav v Praze, 2015. ISBN 978-80-7008-332-1

televize, knihy a tisk a videohry. V krátkém závěsu za kulturními průmysly jsou pak průmysly kreativní (architektura, reklama, design, jejichž celkové příjmy a výdaje dosahují v roce 2013 více než čtyřiaosmdesáti, resp. více než devětasedmdesáti miliard. S poměrně velkým odstupem pak následuje třetí sektor (ve statistikách uváděný jako první), a to kulturní sektor (kulturní dědictví, scénická umění, výtvarná umění, kulturní a umělecké vzdělávání, umělecká řemesla), jehož celkové příjmy a výnosy dosahují v roce 2013 téměř čtyřiceti, resp. více než dvaatřiceti miliard Kč.

Zcela opačná je pak z hlediska trojsektorového členění situace v oblasti zaměstnanosti, kdy nejvíce přepočtených zaměstnanců spadá do kulturního sektoru (více než 36 tis.), následovaného kulturními průmysly (cca 22,5 tis.) a kreativními průmysly (necelých 20 tis.).

..

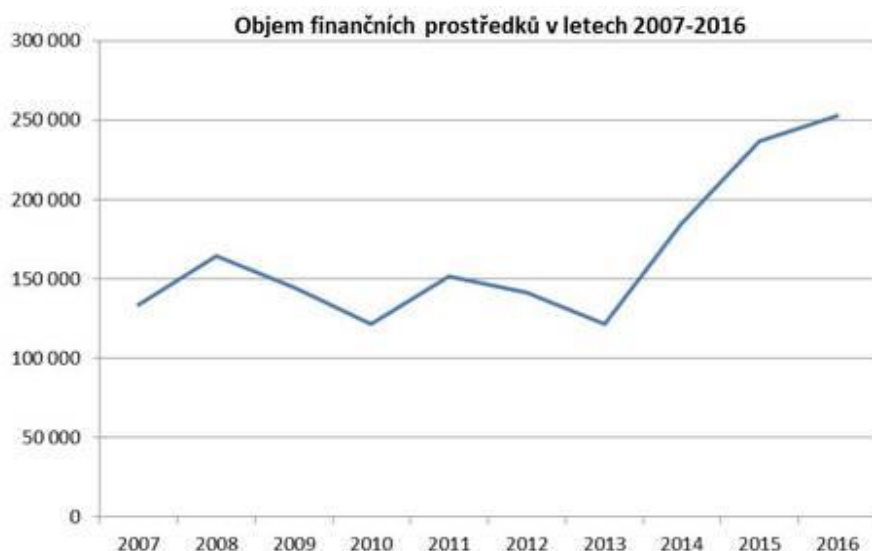
2.3.2. DATA V OBLASTI UMĚNÍ

Podpora živého umění je pro tento rok stanovena na částku 252 512 000 Kč. To je téměř o 20 milionů korun více, nežli v roce předcházejícím, a jak můžeme vidět z obou tabulek níže, o více, než 120 miliónů, než v roce 2007.

Tabulka č. 4. Vývoj podpory živého umění v ČR (2007 – 2016) ⁴²

Oddělení	skutečnost k 31.12.										schválený rozpočet
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
umění											
TANEC	15 591	19 285	13 350	11 344	12 543	12 345	9 850	18 860	24 580		
a DIVADLO	37 190	42 875	32 080	28 865	35 035	28 315	22 610	33 281	47 760		
HUDBA	40 570	44 609	48 048	35 093	56 162	44 155	43 125	58 266	89 436		
a Pražské jaro	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000	12 000	18 000	16 000	17 000		
VÝTVARNO	25 236	33 379	32 009	27 980	28 150	42 070	25 588	43 503	54 002		
ostatní		4 500			2 000		60	11 929	100		
Celkem	133 587	159 648	140 487	118 282	148 890	138 885	119 233	181 839	232 878		
STIPENDIA	0	4 761	4 289	3 086	2 998	2 415	2 433	2 940	3 984		
C E L K E M	133 587	164 409	144 776	121 368	151 888	141 300	121 666	184 779	236 862	252 512	

Tabulka č. 5. Objem finančních prostředků MKČR pro živé umění v letech 2001 - 2016⁴³

⁴² PARLAMENTNÍ LISTY. *Živé umění dosáhlo historicky nejvyšší podpory*. [online], 20. 1. 2016. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Zive-umeni-dosahlo-historicky-nejvyssi-podpory-418054>

⁴³ Tamtéž

Z tohoto přehledu je patrné, že nejrazantnější nárůst nastal v oblasti podpory hudby, která z původních čtyřiceti a půl miliónu dosáhla na bezmála devadesátimiliónovou hranici, přičemž Pražské jaro stojí v rámci rozpočtu mimo tuto položku, takže je do oblasti hudby třeba připočítat ještě 17 miliónu plynoucích do tohoto nejprestižnějšího mezinárodního hudebního festivalu na českém území.

Již bylo zmíněno, že v porovnání s Francií jsou absolutní čísla podpory živého umění neporovnatelně nižší – cca jedna osmdesátina francouzských výdajů. Zajímavou otázkou je však rovněž rozdíl mezi jednotlivými oblastmi živého umění, respektive mezi jednotlivými částkami na jejich podporu alokovanými. Jejich rozdělení pravděpodobně plyne spíše z historických zvyklostí, nežli z analýz potřeb a dopadů jednotlivých oblastí, o čemž svědčí absence takovýchto analýz.

Je rovněž veřejně známým a dohledatelným faktem, že další finanční prostředky (plynoucí například k neúspěšným žadatelům z řad subjektů působících v oblasti živého umění) rozdělují ministerstvo prostřednictvím jiných fondů, převážně na základě lobbyingu následujícího často právě po neúspěchu v rámci grantového řízení. Takovéto jednání ministerstva kultury samozřejmě není nelegální, je možné, ale je zároveň lze označit za nesystémové.

Částka ve výši cca 251 miliónů korun, vydávaná na podporu živého umění ministerstvem kultury, samozřejmě neznamená jediný zdroj financování tohoto segmentu. Podstatnou roli hrají především městské (obecní) rozpočty. Situace ohledně kulturní politiky měst, jejich reálné podpory umění a dopadů těchto aktivit na veřejnost jistě není ideální, je však výrazně lepší, než v případě středního samosprávného článku – krajů.

Roli necentrálních veřejných výdajů na kulturu popisuje vhodně následující tabulka, ze které je patrné, že výdaje na kulturu plynoucí z veřejných prostředků, avšak nikoli z ministerstva kultury, jsou oproti výdajům ministerstva téměř čtyřnásobné.

Tabulka č. 6. veřejné zdroje financování kultury podle kulturních oblastí c roce 2013⁴⁴

OBLAST	Ústřední vládní instituce	Místní vládní instituce	Veřejný sektor celkem
Kulturní dědictví	3 728 527	8 762 852	12 491 379
Interpretační umění	1 000 112	3 443 352	4 443 464
Výtvarné umění	20 006	41 075	61 081
Periodický a neperiodický tisk	22 588	17 464	40 052
Audiovizuální a interaktivní technika	306 415	887 471	1 193 886
Architektura	.	.	.
Reklama	.	.	.
Umělecké vzdělávání	12 563	7 183 902	7 196 465
Správa	2 374 896	24 280	2 399 176
Neznámá oblast	193 684	6 625 240	6 818 924
CELKEM	7 658 791	26 985 636	34 644 427

⁴⁴ NIPOS. *Výsledky účtu kultury ČR za rok 2013*. [online], Praha 2015. Dostupné z: <http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2010/01/V%C3%BDsledky-%C3%BA%C4%8Dtu-kultury-%C4%8CR-za-rok-2013>

3. KULTURA V MEZINÁRODNÍM KONTEXTU

Kultura je neoddelitelnou součástí existence společnosti po celém světě. Je rovněž nedílnou součástí ekonomických ukazatelů jednotlivých států. Proto vytvářejí státy kulturní politiky, případně zahrnují úvahy o kultuře, její potřebnosti a potřebách do všeobecných konceptů nastavování prostředí pro svou optimální funkčnost.

Je zřejmé, že historický kontext i úroveň vyspělosti jednotlivých států se významně liší, a to na základě řady důvodů. Proto se liší i jejich přístupy ke kultuře. Cílem této studie není vytvoření komparace států s rozdílnou historií a stupněm rozvoje, to je bezesporu prostor pro další komplexní studii. Je však vhodné se alespoň z dostupných informací pokusit zjistit, jaká je v této oblasti ve světě situace a jak si v této mezinárodní optice stojí česká kultura.

Tento dokument ve svých dalších kapitolách podrobněji zkoumá situaci v některých vybraných zemích, avšak je vhodné nahlédnout problematiku alespoň základním způsobem ještě z o něco vyšší perspektivy.

3.1. MEZINÁRODNÍ KULTURA V DATECH

Pro základní náhled do mezinárodního kontextu v oblasti kulturní statistiky jsem použil materiál *Public Expenditure on Culture as a of GDP*, vydaný organizací *A soul of Europe*, jejímž cílem je implementace konkrétních projektů k zajištění co nejlepší funkčnosti kultury v Evropě.⁴⁵

Údaje získané z tohoto dokumentu a využité k porovnání jsou součástí tohoto materiálu, a to jako příloha 2. a., b. a c. Z údajů dokumentu *Public Expenditure on Culture as a of GDP* vyplývá, že pokud porovnáme veřejné procentuální výdaje na kulturu v jednadvaceti evropských zemích a v USA, Japonsku, Kanadě a Jižní Koreji a Novém Zélandě, jsou tyto výdaje nejnižší v Japonsku (0,2), Řecku (0,3) a Spojených státech (0,3), přičemž u nichž to není, vzhledem k historicky nastavenému systému, nijak překvapující. Je rovněž zcela evidentní, že uvedené mimoevropské země nevyužívají k financování (investování) kultury veřejných prostředků zdaleka tak hojně, jako země evropské. Ze šestadvaceti porovnávaných zemí jim patří 12. (Nový Zéland), 19. (Jižní Korea), 20. (Kanada), 24. (USA) a 26. (Japonsko) místo. Přesto rozhodně nelze říct, že by kultura těchto zemí byla v horším stavu, než u zemí evropských.

To bezpochyby souvisí právě s rozdílností jednotlivých přístupů a systémů k pojetí kultury. Například Spojené státy mají historicky zakořeněn výrazně vyšší podíl participace soukromých dárců, filantropů i korporátních podporovatelů. „Teze, že americký svět vyrostl na principech protestantské morálky, má zásadní vliv na pochopení fungování tamní kulturní politiky. Protestantismus a obzvláště kalvinismus klade velký důraz na individualitu a pracovitost, jejíž plody považuje za znak boží vyvolenosti. Pilířem americké kulturní politiky tudíž není stát, ale aktivita občana, ať už se jedná o filantropii či dobrovolnictví. A právě americká občanská aktivita představuje pro evropský kontinent těžko představitelný objem finančních prostředků.“⁴⁶

⁴⁵ A SOUL OF EUROPE. *About us. Mission statement.* [online]. Brusel, 2012. Dostupné z: <http://www.asoulforeurope.eu/about-us>

⁴⁶ CULTURENET.CZ. KUBAŠ, Mario, *Kultura odspodu i shora: Kterak Spojené státy spočetly úroveň svého kulturního života.* [online]. Dostupné z: <http://www.culturenet.cz/aktuality/mario-kubas-kultura-odspodu-i-shora-kterak-spojene-staty-spočetly-uroven-sveho-kulturniho-zivota/n:7931/>

Obdobný systém, jako ve Spojených státech, lze logicky vysledovat i v Kanadě. Jinou tradici samozřejmě mají asijské země, kde je však podíl soukromých dárců rovněž výrazně vyšší, nežli průměr evropských zemí.

Zajímavou kapitolou samou pro sebe je pak Řecko, které, ač od roku 1981 člen Evropské unie a země s jednou z nejbohatších kulturních tradic světa, podporuje kulturu pouhými 0,3 procenty ze svých celkových veřejných zdrojů a je tedy v rámci porovnávaných zemí v tomto ohledu na předposledním místě.

Jak je rovněž vidět z příloh 2.a. a 2.c., malý objem veřejných finančních prostředků plynoucích do řecké kultury není zapříčiněn krizí, kterou si země v posledních letech procházela a de facto dále prochází, protože prakticky neměnnou procentuální výši veřejných výdajů má Řecko již od roku 1997. To je koneckonců vidět i u ostatních evropských zemí, porovnávaných v tabulce uvedené v příloze 2.c. Z ní vyplývá, že většina evropských zemí drží obdobné procento výdajů na kulturu dlouhodobě. Určitou výjimkou je například Estonsko, v této oblasti lídr mezi zeměmi EU, kde se procentuální výdaje na kulturu pravidelně zvyšují, přičemž v roce 2010 to bylo již 2,5%.

Vyšší procentuální výdaje má v rámci Evropy už jen Island, který není členem Evropské unie, a v roce 2010 dosáhly jeho veřejné výdaje na kulturu výše 3,6%. Island zažil v roce 2008 kolaps, při němž burza spadla o 90 a HDP o 7 procent. Následně nastoupivší levicová vláda se rozhodla, na rozdíl od restriktivní politiky jihoevropských zemí masivně investovat do oblasti kultury. Kulturní a kreativní průmysly se tak staly motorem místní ekonomiky a každoročně této zemi s počtem pouhých 320 000, generuje miliardu EUR ročně a je po rybolovu druhým nejsilnějším průmyslovým odvětvím země.

Tehdejší ministryně kultury Islandu Katrín Jakobsdóttirovák tomu řekla následující: *„Kulturu považujeme za základ našeho kreativního sektoru, který je stále důležitější součástí naší ekonomiky. Když jsem byla jmenována ministryní, kultura byla pro mě otázkou přežití. To se snažím lidem vysvětlit: kultura je*

*vysoce důležitým hospodářským sektorem. Přináší nám stejně tolik, co hliníkárny.*⁴⁷

Z téže tabulky je rovněž patrné, že rovněž Česká republika postupně zvyšuje procentuální výši svých veřejných výdajů do kultury. V roce 2010 to bylo 1,3% a tento trend nadále pokračuje, byť stále v poněkud konzervativnějším pojetí, nežli například právě na Islandu.

⁴⁷ VOXEUIOP. Cesta za kulturním zázrakem. [online], 22. 3. 2013. Dostupné z: <http://www.voxeurop.eu/cs/content/article/3575101-cesta-za-kulturnim-zazrakem>

3.2. DŮVODY VÝBĚRU POROVNÁVANÝCH ZEMÍ

Jak již bylo zmíněno, cílem tohoto materiálu není pouhá komparace systémů. Je jím nalezení opatření (nebo alespoň popis cesty k nalezení těchto opatření), která by mohla být v budoucnu realizována. Dost možná je to příliš ambiciózní cíl, vychází ale z dlouholeté zkušenosti autora jak v pozici výkonného umělce s mezinárodní působností, tak v pozici kulturního manažera. Každá systémová, a tedy v tomto případě legislativní změna, musí projít komplikovaným procesem schvalování uvnitř politického subjektu, který ji bude jako právní normu navrhopvat, dále samozřejmě vlastním legislativním schvalovacím procesem. A má-li být tato změna dlouhodobě udržitelná, je žádoucí, aby byla přijata v rámci co možná nejširšího politického konsenzu. Jinými slovy, čím širší politická shoda, tím delší trvanlivost.

Mají-li tedy mít tato opatření šanci být v budoucnu skutečně realizována, musí obsahovat návrhy řešení vzniknuvší na základě vhodně metodicky zvolených postupů a jež budou prosty ideologických předsudků, stereotypů či omezení. Data, jež bude tato metodika zpracovávat a tedy i výsledky tohoto procesu by pak měla pocházet z vhodného geografického prostředí. Ani USA, ani Velká Británie a ani Francie nejsou velikostí, ani objemem kulturního či kreativního průmyslu („Kreativní průmysl je odvětví podnikání, na němž se významnou měrou podílí kreativní pracovníci, jejichž výstupy jsou silně závislé na nových nápadech, uměleckém ztvárnění, výzkumu a neustálých inovacích“) srovnatelné s Českou republikou. Bylo samozřejmě možné vybrat pro analýzy a porovnání země velikostně či jinak České republice bližší. Důvod této kombinace však spočívá právě ve skutečnosti, že každá z těchto zemí má poměrně významně jiný přístup ke kultuře, především k formě její podpory.

Zatímco v USA je drtivá většina kulturních institucí či subjektů umění a kultury se věnujících a kulturní služby poskytujících v soukromých rukou a podíl veřejných prostředků do kultury směřujících je tam minimální (cca 7%), ve Francii je tomu naopak. Velká Británie pro změnu částečně kombinuje oba systémy tím, že realizuje kulturní politiku, finančně kulturu podporuje a zároveň tamní kultura využívá vysoké procento soukromých dárců a zdrojů.

Vzhledem k tomu, že v této práci není prostor na důkladné zkoumání historických konsekvencí všech těchto zemí, přičemž tyto jsou v rámci úvah na téma kulturní politiky podstatné, bude se práce hlouběji a důkladněji zabývat pouze historií Francie, u dalších zemí pak bude samozřejmě s historickým kontextem pracovat, avšak nikoli jej detailně zkoumat.

4. FRANCIE

Francie je již řadu staletí zemí, v níž je kultura pod silným vlivem a ochranou státu, zemí, kde kultura patří mezi priority vlád či panovníků, které/kteří si rovněž povětšinou byly/byli vědomi jejího širšího politického významu. Lze bezesporu konstatovat, že francouzský kulturní model je v mnoha ohledech výjimečný, otázka však především zní, do jaké míry je tímto způsobem pojímaná kultura vůbec schopna širokého společenského zásahu a do jaké míry je tento systém schopen reflektovat současný společenský (a tudíž i kulturní) vývoj. V této souvislosti není bez zajímavosti, jak francouzský kulturní systém vnímal před čtyřmi lety zesnulý bývalý ředitel kabinetu ministerstva kultury a výkonný ředitel rádia RTL, Jacques Rigaud: „ani politická vůle, ani finanční prostředky, ani administrativní struktura nedosahují takové úrovně v jiné zemi. I přesto, že je tento francouzský kulturní voluntarismus někdy v zahraničí vnímán skepticky, z důvodu nebezpečí vyústění ve státní a konformistickou kulturu, centralismus v rozhodování a přežívání téměř monarchistických praktik, je pro své sousední země záviděníhodný,⁴⁸ což je tvrzení přinejmenším diskutabilní.

⁴⁸ RIGAUD, J., Pour une refondation de la politique culturelle, s. 45

4.1. HISTORICKÝ EXKURZ

Historie francouzské kulturní politiky sahá hluboko před rok 1789, tedy před začátek Velkou francouzskou revoluci, která, jak známo významně ovlivnila situaci v celé Evropě na sklonku osmnáctého a po celé devatenácté století. Podle významného francouzského žurnalisty a politologa Jeana-Michela Djiana je dokonce kulturní politika francouzským vynálezem, s čímž je možno do značné míry souhlasit.

4.1.1. OBDOBÍ PŘED FRANCOUZSKOU REVOLUCÍ

Existence umělce v dnešním slova smyslu se objevuje v období renesance, a v této epoše lze rovněž hledat základy francouzské kulturní politiky, či provázanosti kultury se státem či panovníkem. Za vlády Františka I. (1515 – 1547) je založen Archiv, tedy instituce, která se v budoucnu stane jednou ze základních součástí ministerstva kultury.

Tendence francouzské monarchie ke stále silnějšímu vlivu na umění a k jeho stále intenzivnější kontrole se výrazně projevují za vlády Ludvíka XIII. (1610 – 1643), během jehož vlády, byla založena Francouzská akademie. Ta byla založena v roce 1635 Armandem Jeanem du Plessis, vévodou de Richelieu, známějším pod svým titulem kardinál Richelieu. Vzhledem k jeho výrazným politickým schopnostem a rovněž v souvislosti se skutečností, že panovník na něm nechával většinu rozhodnutí, je všeobecně považován za skutečného strůjce tehdejší francouzské politiky a jednoho z nejvýznamnějších francouzských politiků sedmnáctého století vůbec.⁴⁹

Toto období lze považovat za předzvěst aktivního a zároveň direktivního přístupu Ludvíka XIV. (1643 – 1715). Za jeho vlády, která je charakterizována nejen kontrolou umění, ale rovněž snahou o jeho ovlivňování, vzniká mimo jiné Akademie malířství a sochařství, Akademie architektury či Francouzská akademie v Římě. Tyto instituce, obdobně jako celá panovníkem řízená oblast umění, má za cíl krále oslavovat a podporovat umění.

V době, kdy vrcholí centralistický přístup vlády Ludvíka XIV. Však můžeme sledovat i existenci jiných, dnešními slovy by se dalo říci, poskytovatelů či zprostředkovatelů umění, a to především duchovenstva a jednotlivých obcí, jež se snaží zpřístupnit artefakty, ať už sbírky nebo knihovny, širší veřejnosti.

V tomto kontextu lze uvažovat o jakési paralele s dnešní situací. *„Ačkoli se v průběhu 18. století administrativní aparát stále zdokonaluje a královský dvůr zaujímá v oblasti kultury stále přednostní postavení, královská moc se nepodílí na inovacích, které charakterizují Osvícenství. Projekt Encyklopedie pod vedením*

⁴⁹ Příspěvatelé Wikipedie, Armand-Jean du Plessis de Richelieu [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2016, Datum poslední revize 28. 04. 2016, 12:23 UTC, [citováno 3. 05. 2016] <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Armand-Jean_du_Plessis_de_Richelieu&oldid=13603771>

*filozofa Denise Diderota a matematika Jeana le Rond d'Alembert se tak vyvíjí bez podílu monarchie. Osvícenství přináší převrat ve vývoji myšlení, který je vzdálený humanistickému ideálu výměny omezených znalostí v rámci úzkého kruhu elit. Dochází k rozkvětu veřejných knihoven a zakládání prvních muzeí.*⁵⁰

Dilema, které dnes řeší kulturní ministerstva i další kulturní instituce v celém evropském prostředí, spočívající ve více či méně větším pocitu nutnosti, a zároveň větší či menší míře schopnosti reagovat na rychle a samovolně vyvíjející se svět, v němž hraje dominantní roli kreativita, a v němž je zapotřebí čím dál méně centrálních zásahů, je v mnoha ohledech podobné tehdejší situaci.

Monarchie Ludvíka XIV. Si byla dobře vědoma významu kultury a umění především pro posilování vlastní moci, zároveň však nebyla s to držet veškeré dění v dané oblasti pod kontrolou.

⁵⁰ PROFTOVÁ, Veronika. *Francouzský model kulturní politiky: Francouzská výjimka?*. s. 9,10. Praha 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií

4.1.2. OD REVOLUCE PO NAPOLEONA

Ani v období Velké francouzské revoluce a v letech následujících, v nichž probíhá nelehký a leckdy značně krvavý boj o moc a o optimální formu státního zřízení, není ve Francii kultura stranou hlavního dění. Není bez zajímavosti, že ačkoli v té době, tedy mezi léty 1789 a 1815, probíhala řada radikálních a nevratných změn (i když monarchie byla ještě později obnovena), a že toto obzvláště v některých letech krvavé období znamenalo konec monarchie a základ novodobého francouzského státu, centralistické pojetí kultury v podstatě dál přetrvávalo, či spíše posilovalo. Současný francouzský historik Pascal Ory spatřuje dědictví Starého režimu (Ancient Régime) ve třech pilířích: „*prvním je princ jako ochranitel umění, literatury a věd, který se společně s církví podílí na cenzuře; druhým církev mající rozsáhlé kompetence např. v oblasti hudby, a třetím organizace korporativního typu ovládající většinu uměleckých aktivit.*“⁵¹

Tyto pilíře de facto přetrvávají i po pádu Starého režimu, avšak druhý pilíř, tedy činnost církve a její kompetence v oblasti umění, přechází pod stát, čímž se, jak již bylo zmíněno, de facto posiluje centralistická role státu. Ačkoli jsou v roce 1790 zrušeny akademie a celý jejich systém je demontován, za prvního císařství je založen Francouzský institut, v rámci něhož opět vzniká v roce 1795 Akademie krásných umění. V tomto prostředí vychováváno široké spektrum umělců (hudebníci, výtvarní umělci, architekti), kteří ve finále opět získávají státní zakázky.

Revoluční období sebou nese rovněž neblahý rozměr ničení uměleckých děl a kulturních památek, což logicky vyvolává protireakci a zvýšení snahy o jejich ochranu. Na tomto základě i v souvislosti s veřejným odsouzením tzv. vandalismu, a rovněž vzhledem k pravomocem, jimiž nově disponoval stát, vznikají ve Francii první právní normy zaměřující se na ochranu kulturních památek. V té době je rovněž založena Komise pro památky, která zřizuje nová muzea po celé zemi, jejichž obsahem jsou díla doposud patřící církvi nebo šlechtě.

⁵¹ PROFTOVÁ, Veronika. *Francouzský model kulturní politiky: Francouzská výjimka?*. s 10. Praha 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií

Doba prvního císařství se vzhledem k povaze režimu v oblasti architektury a výtvarného umění projevuje značnou monumentalitou, literatura je důkladně cenzurována. Je rovněž logické, že umění, kultura se stávají pro Napoleona nástroji k udržení a posílení vlastní moci. To samo o sobě není novinkou, ale vzhledem k povaze tehdejšího režimu je intenzita tohoto konání hmatatelná.

4.1.3. STŘÍDÁNÍ REŽIMŮ – REPUBLIKY, MONARCHIE, CÍSAŘSTVÍ

Léta 1815 – 1840 jsou ve Francii charakterizována nejen střídáním vlád, ale i systémů vládnutí, jako takových. Direktorium a následné první císařství vystřídala Červencová monarchie, Druhá republika a Druhé císařství. Z tohoto hlediska relativně stabilním obdobím byla pak třetí republika, jejíž trvání se datuje mezi roky 1870 a 1940. Ačkoli bylo celé toto dlouhé období (1815 – 1940) naplněno zásadními změnami a dějinnými zlomy, postavení kultury se příliš neměnilo, vlády a jejich ideologie prakticky nikdy nezpochybovaly kulturní politiku, pravděpodobně proto, že si byli vědomi jak zásadního vlivu kultury na národní soudržnost, tak jejího potencionálu v souvislosti s využitím pro podporu udržení se u moci.

Ačkoli je toto období velmi hektické, lze konstatovat, že jej provází všeobecná liberalizace směřující k určité demokratizaci společnosti. Během tohoto období a tedy za vlády různých panovníků v rámci různých režimů se odehrávají některé z hlediska kulturního podstatné události. V roce 1837 vzniká Komise pro historické památky, čehož důsledkem jsou mimo jiné masivní rekonstrukce památek po celé Francii.

Během druhého císařství pak prodělá významnou změnu tvář Paříže, kdy ji francouzský architekt a prefekt Georges-Eugène Haussmann změnil během patnácti let zásadním způsobem. Během tohoto procesu vznikla rovněž řada důležitých staveb. *Napoleon III. a Haussmann zanechali v Paříži i několik pozoruhodných staveb. Charles Garnier realizoval Palais de l'Opéra a Gabriel Davioud dvě symetricky postavená divadla na Place du Châtelet. Hôtel-Dieu a kasárny na ostrově Cité (dnešní sídlo Policejní prefektury) nahradily středověkou výstavbu na ostrově. Každý z dvaceti nových městských obvodů získal vlastní budovu radnice. Z církevních staveb vznikly kostely Saint-Eugène-Sainte-Cécile,)kostel Nejsvětější Trojice, kostel sv. Ambrože nebo Saint-Augustin.⁵²*

A Během období třetí republiky (1870 – 1940) proběhnou minimálně dva pokusy o vytvoření samostatného ministerstva kultury (1870 a 1881), přičemž

⁵² Příspěvatelé Wikipedie, *Přestavba Paříže během druhého císařství* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2015, Datum poslední revize 28. 02. 2015, 20:47 UTC, [citováno 3. 05. 2016] <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=P%C5%99estavba_Pa%C5%99%C3%AD%C5%BEE_b%C4%9Bhe_m_druh%C3%A9ho_c%C3%ADsa%C5%99stv%C3%AD&oldid=12313517>

kulturní agenda spadá z větší části doposud pod Ministerstvo veřejného vzdělávání. Žádný z těchto pokusů však (zatím) není dlouhodobě ani střednědobě úspěšný. Další pokus v tomto směru pak probíhá v roce 1936, kdy se k moci dostává tzv. Lidová fronta, což „nejprve sdružení a posléze i vládní koalice francouzské levice v 30. letech 20. století. Z politických stran sdružovala: Francouzskou sekci dělnické internacionály, Radikálně socialistickou stranu, Komunistickou stranu - sekci Třetí internacionály (nevstoupila do vlády) a další menší subjekty. Z občanských hnutí například Ligu lidských práv nebo Hnutí proti válce a fašismu. Lidová fronta vyšla vítězně z voleb do Národního shromáždění Francouzské republiky 1936.“⁵³

⁵³ Příspěvatelé Wikipedie, *Lidová fronta (Francie)* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2015, Datum poslední revize 15. 12. 2015, 10:42 UTC, [citováno 3. 05. 2016]
<[https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Lidov%C3%A1_fronta_\(Francie\)&oldid=13141791](https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Lidov%C3%A1_fronta_(Francie)&oldid=13141791)>

4.1.4. OD MALRAUXE PO LANGA

První samostatné ministerstvo kultury (Ministerstvo kulturních záležitostí – Ministère des Affaires culturelles) ve Francii vzniklo v roce 1959. Prvním ministrem kultury byl jmenován dlouholetý přítel a spolupracovník Charlese de Gaulla, André Malraux. O tomto období se hovoří v souvislosti se vznikem francouzské kulturní politiky, byť, jak již bylo zmíněno dříve, o kulturní politice se hovoří již v souvislosti s Ludvíkem XIV. První dekáda po vzniku ministerstva, tedy období působení ministra Malrauxe, je charakterizováno jednak plánováním (kultura je součástí širších pětiletých plánů) a zároveň v demokratizaci kultury, tedy zpřístupnění vrcholných děl lidstva a především Francie co nejširšímu okruhu obyvatel.

Toto období se rovněž nese v duchu snahy o dekoncentraci ministerstva, tedy o jakési rozpuštění kompetencí mezi další podřízené úřady a regionální ředitelství. S tím souvisí i Malrauxova snaha o vybudování tzv. Domů kultury v každém departementu, v nichž hodlal zpřístupnit velké umění širokým vrstvám a podstatný pro něj byl vlastní zážitek. Proti původně plánovaným dvaceti jich však vzniklo pouze osm, a to především kvůli finančním problémům a rovněž v souvislosti s pochybností o skutečných dopadech Domů kultury na širokou veřejnost.

Nová kulturní politika Francie v sobě snoubí starou monarchistickou tradici, která je zřetelně viditelná ve francouzském kulturním prostředí dodnes, s procesem demokratizace kultury. Rozpočet ministerstva kultury se v době Andrého Malrauxe pohybuje okolo 0,4% státního rozpočtu.

Další dekáda (do roku 1981) pokračuje ve snahách o demokratizaci kultury, přičemž je zřejmé, že prezidenti tohoto období se oproti De Gaullovi více angažují v oblasti kultury sami. Během funkčních období Georgese Pompidoua a Giscarda d'Estaing vzniká například Národní centrum umění a kultury (Centre national d'art et de culture), známe jako Centre Pompidou či později Musée Orsay, jež bylo otevřeno až za následujícího prezidenta, Françoise Mitteranda.

V tomto období je rovněž podrobována kritice Malrauxova kulturní politika, jejíž snahou je zpřístupnění „velkého umění“ širokým vrstvám. Tento přístup je z řady

důvodů shledáván jako neefektivní, neboť zasaženy jsou pouze úzké, vzdělanější a lépe situované vrstvy. Tehdejší ministr kultury Jacques Duhamel reaguje mimo jiné snahou o spolupráci s dalšími ministerstvy a především podporou správních celků – uzavírá smlouvy mezi ministerstvem a městy, která hrají v tomto období stále větší roli. Tento systém spolupráce s městy a posílení jejich role je sice ve druhé polovině sedmdesátých let především z finančních důvodů zastaven, stát se však k němu v další dekádě vrátí. Rozpočet ministerstva v tomto období přesáhl půl procenta státního rozpočtu.

Působení Jacka Langa, který byl ministrem kultury Francie s přestávkami mezi lety 1981 a 1993 za prezidenta Françoise Mitteranda, znamenalo pro Francii rovněž zásadní dopad v řadě oblastí. Lang částečně navazoval na Malrauxovu tradici zpřístupnění umění co nejširším vrstvám, zároveň však nahradil kulturní demokratizaci, tedy proces vedený shora, svobodným rozvojem, svobodnou tvorbou, nezávislou na centrálním řízení. Do oblasti kulturního spektra zařadil rovněž oblasti, které doposud jeho součástí nebyly (populární, rocková hudba móda...), což se stalo později předmětem kritiky. Dále se rovněž prohlubuje spolupráce mezi státem a správními celky, mezi nimiž hrají dominantní roli města.

Celkové výdaje na kulturu se v tomto období významně zvyšují, za čímž stojí i politika samotného prezidenta Françoise Mitteranda, jenž dal vzniknout často kritizovanému konceptu tzv. Velkých prací (Grand Travaux), do něž patří například dokončení Musée d'Orsay, pyramida v Louvre, nový oblouk „Grand Arche de La Défense, Opéra Bastille a další projekty.

4.2. SOUČASNOST

Francouzská kulturní politika, ať už ji pojmáme pouze v rámci novodobém (po roce 1959) či historickém, je, zdá se, neoddělitelně spojena se silným centrálním řízením. Podstatným tématem francouzské kulturní politiky druhé poloviny 20. století je rovněž tzv. kulturní výjimka, která má, zjednodušeně řečeno, bránit svůj kinematografický průmysl před volným trhem. Od nového tisíciletí se však na úkor konceptu kulturní výjimky prosazuje tzv. kulturní rozmanitost, tedy princip akceptovaný a prosazovaný širším konsenzem v rámci EU. Současné priority kulturní politiky Francie vycházejí z těch tradičních:

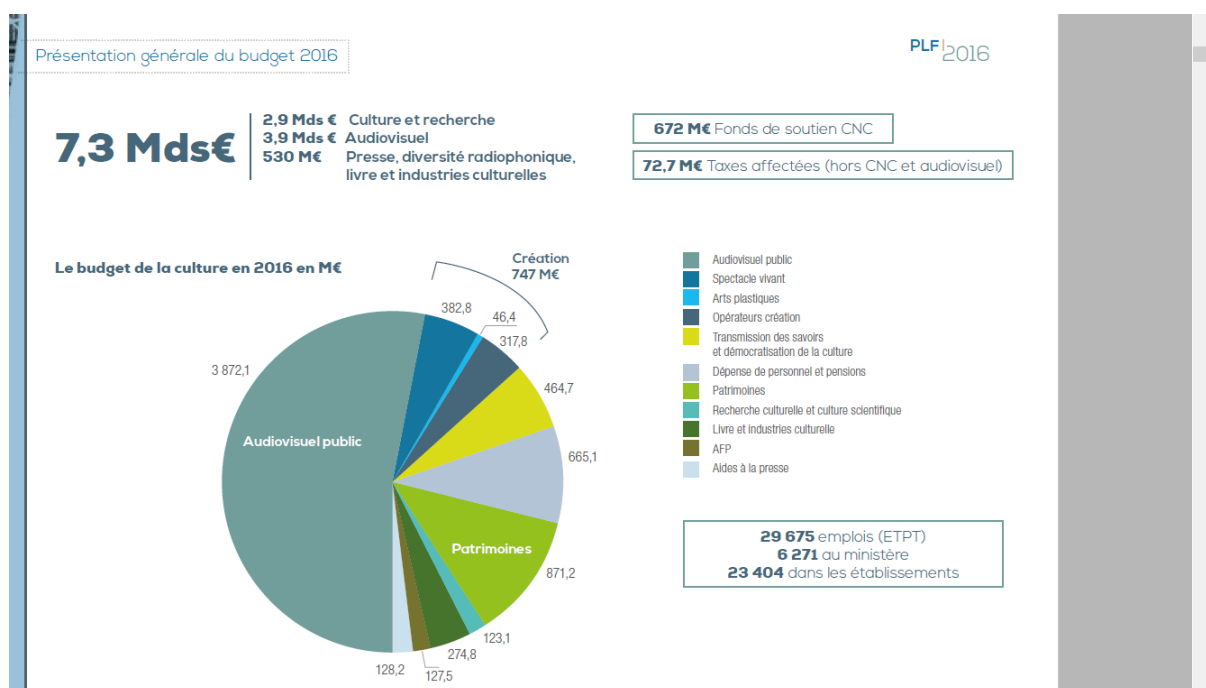
- uchování a využití kulturního dědictví
- podpora kreativity, tvůrčího i interpretačního umění i umělců
- rozvoj vysokého uměleckého školství
- Klíčovým pojmem se stala decentralizace

Dlouhodobě je rovněž Francouzům garantován přístup ke vzdělání a kultuře. Centrálním orgánem francouzské kultury je Ministerstvo kultury a komunikací, pod nějž jsou zařazeny kulturní správy v jednotlivých departementech, coby dekoncentráty ministerstva. Mezi další instituce patří sedm státních divadel, národní dramatická centra, která mají tříletý kontrakt se státem a zároveň finanční podporu regionálních a městských samospráv, a rovněž regionální dramatická centra.

Ve Francii jsou rovněž daňově zvýhodněni dárci, a to jak fyzické, tak právnické osoby, daňově zvýhodněna jsou rovněž divadla (včetně soukromých), stát podporuje formou čtyř typů grantů 150 soukromých společností. Francie rovněž podporuje přímo umělce, a to zvláštním režimem pro umělecké výkony, což je patrné mimo jiné i například z požadavků francouzských umělců v zahraničí. Poměrně běžné jsou například jejich požadavky na proplacení taxíku na letiště, vysoké nároky na servis po dobu pobytu, což je v oblasti mimo šoubyznys (například v oblasti nového divadla) ve značném kontrastu kupříkladu s umělci ze Spojených států.

Rozpočet francouzského ministerstva kultury a komunikace (Ministere de la culture et de la communication) byl již porovnáván s rozpočtem MKČR v předcházejících kapitolách tohoto dokumentu. Jeho výše v roce 2016 vzrostla na 7,3 miliardy EUR, což činí 2,7% z celkového rozpočtu Francie, jak je vidět na grafu níže:

Obrázek č. 4. Rozpočet francouzského ministerstva kultury a komunikace – grafické rozdělení dle položek⁵⁴

Vysvětlivky ke grafu:

Audiovisuel public – veřejná audiovize

Spectacle vivant – živá divadelní představení

Arts plastiques – výtvarná umění

Opérateurs création – filmová tvorba

Transmission des savoirs et démocratisation de la culture – vzdělávání a zpřístupňování kultury

Dépense de personnel et pensions – výdaje na zaměstnance, výsluhy

Patrimoine – majetek

⁵⁴ MINISTERE DE LA CULTURE ET DE LA COMMUNICATION. *Projet de loi finances*. s. 7, Paris, 2016,

Recherche culturelle et culture scientifique – kulturní výzkum a vědecké práce

Livre et industries culturelle – kniha a kulturní průmysl

Aide à la presse – podpora tisku

5. VELKÁ BRITÁNIE

Velká Británie je zemí, která je v oblasti podpory kultury charakterizována pojmem *arm's length principle*, tedy tzv. principu prodloužené ruky. Jedná se o způsob financování (či investování, jak se užívá v britském prostředí), kde je oddělen koncový příjemce (například divadlo) od poskytovatele (ministerstvo) nezávislou (či minimálně závislou) organizací, jakou je ve Velké Británii například Ars Council England. Tento způsob sice nevylučuje politické zásahy do kulturního prostředí stoprocentně, ale eliminuje je na minimum.

Pro Velkou Británii je rovněž charakteristické vícezdrojové financování, velkou tradici i podíl má dárcovství, rozvinutý je sponzoring, činnost nadací a samozřejmě již zmíněný vypracovaný systém veřejné podpory prostřednictvím *arm's length principle*. Podstatnou součástí systému je rovněž Národní loterie, jež pracuje podstatně jiným způsobem, nežli například česká Sazka.

Centrálním orgánem pro oblast kultury ve Velké Británii je Ministerstvo pro kulturu, média a sport, které vzniklo v roce 1992, kdy nahradilo původní Ministerstvo pro kulturní dědictví. *V čele ministerstva stojí ministr kultury, médií a sportu (Secretary of State for Culture, Media & Sport). Jednotlivé obory pak již vede konkrétní ministr (minister). V případě Velké Británie jimi jsou ministr sportu, ministr kultury a turizmu a ministr pro kreativní průmysly.*⁵⁵

Do oblasti působnosti ministerstva spadají oblasti architektury, umění, sportu, archivů, knihoven, muzeí a galerií, televizního a rozhlasového vysílání, filmu, kreativních průmyslů, turizmu, licencování hazardních her, designu a další. Ministerstvo rovněž pravidelně stanovuje své základní priority.

Převod finančních prostředků od ministerstva ke koncovým příjemcům probíhá v zásadě dvojím způsobem:

- Ministerstvo podporuje organizace přímo (Tate Gallery, British Library a řada dalších)

⁵⁵ POLÁKOVÁ, Andrea. *Arts Council England*. Magisterská práce. Praha, 2010

- Prostřednictvím systému prodloužené ruky, tedy prostřednictvím Arts Council England, UK Film Council, Sport England a dalších

Podstatnou částí se na financování kultury podílí rovněž regionální a místní samosprávy. Velká Británie si je vědoma skutečnosti, že právě místní podpora bývá nejefektivnější a tudíž nejsmysluplnější.

Velmi důležitou součástí systému podpory kultury ve Velké Británii je Národní loterie (National Lottery), jejíž část výtěžku je věnována na veřejně prospěšné účely – konkrétně se jedná o 28 pencí z každé libry.

Z porovnání, které provedla Andrea Poláková ve své magisterské práci na téma Arts Council England, vyplývá znatelný rozdíl mezi způsobem nastavení a tedy i efektivitou a smysluplností National Lottery a české Sazky:

Rozdělení výdajů National Lottery pro veřejné účely:

• charita, zdraví, vzdělávání a životní prostředí	50%
• sport	16,67%
• umění	16,67%
• kulturní dědictví	16,67

Rozdělení výdajů Sazky pro veřejné účely:

• tělovýchova a sport	99,38%
• zdravotnictví	0,10%
• kultura	0,47%
• charita	0,05%

Samozřejmě, že nastavení obou organizací je poněkud odlišné, Sazka byla primárně založena na podporu sportu a její akcionáři jsou sportovní instituce, avšak rozdíl v přístupu států je patrný. V této souvislosti je na místě, ješt zdůraznit, že „*Národní loterie odvádí 28 pencí z každé vsazené libry na tyto*

*účely. Je to tedy 20% z tržeb ze sázkových her. Sazka však do této sféry vkládá pouze 12.4%."*⁵⁶

Jak již bylo zmíněno, podstatnou roli v oblasti financování kultury hraje ve Velké Británii dárcovství, a to jak individuální, tak korporátní. „V celonárodním průzkumu téměř 60% respondentů uvedlo, že přispívají na veřejně prospěšné účely minimálně jednou měsíčně (...). Je velmi zajímavé, že většina věnovaných prostředků pochází z individuálního dárcovství. Pokud bychom k tomuto přičetli i část, která pochází z dědictví, vyšplhá se podíl prostředků od fyzických osob na 10,5 miliardy liber ročně, tedy více, než 70% prostředků věnovaných na veřejně prospěšné účely.“⁵⁷

⁵⁶ POLÁKOVÁ, Andrea. *Arts Council England*. Magisterská práce. Praha, 2010

⁵⁷ Tamtéž

6. USA

Oproti České republice, Francii i Velké Británii a vlastně oproti všem evropským zemím, znamená americké pojetí kultury a kulturní politiky zcela něco jiného. Již sám pojem kulturní politika není ve spojení s americkým prostředím správná, protože federální vláda ve skutečnosti žádnou kulturní politiku nerealizuje. V Americe rovněž nenajdeme ministerstvo kultury, a to ani na federální úrovni, ani na úrovni jednotlivých států. Přesto je kultura spojených států velmi výkonná, a to nejen ta, kterou zná téměř celá světová populace bez ohledu na místo, věk či vzdělání, rozhodující roli hraje i v oblastech klasické hudby, výtvarného umění, galerií či muzeí.

Způsob financování americké kultury lze demonstrovat nejlépe na příkladu tamních kulturních organizací, tzv. 501c3 organizací, jejichž podstata je veřejnoprávní. *„Americký stát těmto organizacím (prakticky všechny významné orchestry, divadla, opery, galerie a muzea) poskytuje celou řadou výhod od osvobození od daní a cla, po zajištění pojištění cenných uměleckých děl při jejich převozu. Jejich množství neustále stoupá, za poslední dekádu o 49 %, celkově jich v roce 2010 působilo v USA 113 000.“ Jejich význam a funkce pro kulturní život USA je v Česku srovnatelná s příspěvkovými organizacemi. Avšak porovnání struktury jejich rozpočtu odhaluje zásadní rozdíl. Typická příspěvková organizace hospodaří s plánovanou ztrátou, která se pohybuje kolem 30 %, tato ztráta je potom hrazena, příspěvkem, z rozpočtu Ministerstva kultury. V případě americké kulturní organizace je právě oněch 30 % hrazeno příspěvky drobných dárců a mecenášů. Dále 50 % tvoří vlastní příjmy, 2,5 % firemní dary, 5 % nadace, a konečně 7 % veřejné zdroje. Takřka beze zbytku reverzní obraz rozpočtu příspěvkové organizace.⁵⁸*

Tento systém lze označit jako spravedlivější – lidé si vybírají a přímo podporují, a zároveň jako efektivnější, protože není třeba financovat aparát úředníků a odborníků pro definování kritérií podpory, vlastního procesu výběru jejich příjemců a finálního rozdělení finančních prostředků.

⁵⁸ KUBAŠ, Mario. *Financování kultury v USA: Alternativní paradigma kulturní politiky*. Sborník z příspěvků z konference MOPMEK, Praha, 21. 11. 2014. ISBN 978-80-260-8686-4

Je však zřejmé, že důvody životaschopnosti tohoto systému, tedy neexistence ministerstva kultury a kulturní politiky, a naopak silného vlivu soukromých dárců a nadací, mají své historické důvody.

Samotné Spojené státy stojí na poněkud jiných pilířích, nežli starý evropský svět. Lidé do nich emigrovali z různých důvodů, především za možností výdělků, rovněž jako do útočiště před válkami a v neposlední řadě za větší svobodu, nezávislostí na centrálních vládách. *„Důvody absence kulturní politiky bychom měli zejména hledat v rané historii osídlování severoamerického kontinentu a ve způsobu formování tehdejších společenství, zejména pak ve vlivu kalvinistů a kvakerů. Právě pro tyto komunity, které nejvýrazněji formovaly počátky americké historie (především v regionu New England), ztělesňovala podpora umění staré evropské pořádky, elitismus, sepjetí moci s panovníkem a církví. Podpora umění byla původním komunitám zcela cizí. Pokud už však umění bylo nějakým způsobem pěstováno, vždy se jednalo o zcela osobní záležitost.*

Právě otázka vyznání a jeho vlivu na společenské hodnoty a vzorce, která se ukazuje být dominantním faktorem kulturní participace a spotřeby⁵⁹, je zásadní pro pochopení hodnotového systému americké společnosti. Protestantismus a jeho nauka o spáse, která představuje středobod výkladu problému boží milosti, odlišný vztah k bohatství, které je v protestantské větvi křesťanství chápáno jako znak boží vyvolenosti, silný individualismus a oddanost práci zformovaly étos americké společnosti. Pouze na tomto pozadí lze plně chápat a interpretovat mecenášství a donátorství, které představují distinktivní rys americké společnosti.“

Avšak i Spojené státy si prošly obdobími, kdy se jejich vlády snažily pojmout kulturu a její podporu více evropsky, tedy centrálně. Tyto pokusy viditelné nejvíce během funkčního období prezidentů Roosvelta a Kennedyho, však neměly dlouhého trvání, takže dominantní roli hrají stále dárcovství a nadace.

⁵⁹ KUBAŠ, Mario. *Financování kultury v USA: Alternativní paradigma kulturní politiky*. Sborník z příspěvků z konference MOPMEK, Praha, 21. 11. 2014. ISBN 978-80-260-8686-4

7. VYHODNOCENÍ

7.1. SOUHRN

Tato kapitola předkládá souhrn během práce zjištěných informací, které mohou mít vliv na otázky související se základním tématem práce, tedy transformací české kultury a jejích institucí. Není rozhodující, v jaké fázi zkoumání byly informace zjištěny, či byli-li již autorovi známy před započítáním této činnosti, protože tyto informace mají smysl právě jako celek.

Zároveň budou tyto zjištěné informace sloužit jako východisko pro další činnost směřující k optimálnímu pojetí kultury v České republice, které by nemělo postrádat kontinuitu, dostatečnou míru svobody a nezávislosti, a rovněž by mělo vytvořit podmínky pro co nejširší míru participace občanů a na kulturních aktivitách a v rámci celého kulturně-kreativního ekosystému.

Základní poznatky vycházející z této práce jsou tedy následující:

- **Česká kultura** je historicky **velmi bohatá** a zároveň má **velký potenciál**. Je ale **příliš svázána se státem**, který má sice snahu jí pomáhat a skutečně to dělá, ji má zároveň tendenci dusit.
- Dle mezinárodního porovnání slaví větší úspěch kultura tvořená tzv. odspoda – **efektivní** není demokratizace (vertikální přístup), ale **demokracie kultury** (horizontální přístup).
- Kultura se v mezinárodním prostředí stává stále více součástí **ekosystému kulturních a kreativních průmyslů**, v Česku nazývaném kulturní a kreativní odvětví. Mění se kulturní paradigma, rozhodující roli hraje kreativita.
- **České ministerstvo kultury** tyto změny **reflektuje** zatím pouze **částečně**, ale vývoj probíhá.
- V České republice prošel senátem **zákon o veřejné kulturní instituci**, ale zatím **není pravděpodobné, že by se začal** v dohledné době skutečně **uplatňovat**.

- Dalším **rizikem** tohoto **zákona** je jeho **nedostatečný dopad** na problémy, kterým se sám snaží čelit, a to například lepší daňové prostředí pro kulturní instituce, volnější ruce pro jejich vedení a zvýšení nezávislosti na politice.
- **Pozitivní je**, že Česká republika tvoří **satelitní účet kultury**
- **nedostatečná** je však zatím **statistika** dle metodiky **trojsektorového rozdělení** (KKP).

7.2. JAK DÁL?

Cílem této práce bylo od začátku zjistit, jakým směrem by se měla vydat česká kultura, její kulturní politika a na jaké bázi by měly fungovat české kulturní instituce. Od počátku bylo zřejmé, že úkol je velmi obsáhlý a náročný, proto práce od počátku počítala s tím, že výše uvedený cíl je hlavní a spíše dlouhodobou metou autora, ale že tato práce by měla odpovědět na otázku, jakým způsobem, na základě jaké metodiky se dobrat k co nejoptimálnějšímu řešení a navrhnout základní možné varianty budoucího přístupu České republiky k pojetí kultury, k jejímu financování a související legislativě.

Na základě zjištěných informací a jejich shrnutí v předcházející kapitole tedy dokument přináší základní tři varianty budoucího pojetí kultury v České republice, jejich výhody a nevýhody:

1. **Kultura** bude pojmána více **jako ekosystém kulturních a kreativních průmyslů**, bude však přetrvávat **vysoký poměr** financování z **veřejných zdrojů** nad zdroji soukromými (dárci, sponzoři, investoři, ...), nebude k dispozici nový model veřejné kulturní instituce.

a. Pozitiva:

- Určitá úroveň jistot pro umělce a instituce
- Nižší závislost na ekonomických cyklech (či v poslední době výkyvech)

b. Negativa:

- Vysoká svázanost se státem, přílišná blízkost politiky a z toho plynoucí větší míra závislosti na politických změnách
- Nižší míra participace veřejnosti a z toho plynoucí nižší míra dopadů na společnost
- Úroveň podílu KKP na ekonomice se nebude nijak zásadně zvyšovat.

2. **Kultura** bude pojmána více **jako ekosystém kulturních a kreativních průmyslů**, bude se však **zvyšovat poměr soukromých zdrojů**. Bude rovněž nalezen nový právní model veřejné kulturní instituce.

a. Pozitiva

- Stále relativně vysoká míra jistot pro umělce a instituce
- Stále ještě zvladatelná závislost na ekonomických cyklech a výkyvech
- Větší nezávislost na politice a tudíž posílení kontinuity činnosti kulturních institucí
- Vyšší předpokládatelná míra participace veřejnosti.
- Vyšší předpokládatelné ekonomické dopady.

b. Negativa

- Při správném pojetí tohoto modelu nemusí žádná zásadní negativa nastat, v případě snížení veřejných zdrojů lze předpokládat snahy o zefektivnění chodu institucí, případně o snížení jejich počtu, což samo o sobě nemusí být negativem.

3. **Kultura jako autonomní a svobodný systém** kulturních a kreativních průmyslů, prakticky nezávislá na státu, **bez** nutnosti existence **ministerstva kultury**.

a. Pozitiva

- Oproštění se od státních zásahů a vlivu politiky na všech úrovních samosprávy
- Značné snížení administrativy
- Zvýšení dynamičnosti
- Další zvýšení ekonomických dopadů

b. Negativa

- Absence historického kontextu
- Neexistující legislativa
- Náročná vysvětlovací kampaň
- Možné (především v počátku) méně komfortní postavení některých žánrů (např. nové divadlo).

Jako hodná směřování se po prvotní analýze **jeví varianta č. 2**, protože varianta č. 1 problémy v zásadě neřeší a varianta č. 3. je v krátkodobém horizontu těžko představitelná a realizovatelná. Aby ale bylo možno odpovědět, zdali například nemáme v dlouhodobém horizontu následovat variantu č. 3., bude třeba se opřít o další informace a data, která nejsou v současné době k dispozici a jejich získání nebude jednoduché ani v budoucích letech. V této souvislosti je na místě pokusit se zvolit způsob (metodiku), jak se k těmto informacím dostat:

1. Porovnat ekonomická statistická data zpracovaná na základě trojsektorového rozdělení minimálně z 10 zemí.
 - To předpokládá vytvoření těchto statistik NIPOSem, který již v této oblasti začal činnost, ČSÚ a národními statistickými úřady v dalších zemích. Vzhledem k poslednímu vývoji lze předpokládat, že takto jednotně zpracovaná data budou ve střednědobém horizontu k dispozici.
2. Porovnat participaci veřejnosti na kulturních aktivitách.
 - To opět předpokládá vytvoření v současnosti neexistujících jednotných statistik, nikoli však pouze standardních statistik návštěvnosti kulturních zařízení.
3. Porovnat statistická data v oblasti počtu a rozložení subjektů v sektoru KKP.

ZÁVĚR

Již od výběru tématu magisterské diplomové práce *transformace kultury a kulturních institucí v ČR v návaznosti na proměnu kulturního paradigmatu a komparaci s vybranými zeměmi*, jsem si byl vědom složitosti i rozsáhlosti této oblasti. Rozsah i hloubka tohoto tématu zahrnují potřebu znalostí z oblasti historie, teorie kultury, ekonomiky, financování, managementu a dalších. A ačkoli jsem již na začátku práce avizoval, že se jedná o ambiciózní cíl, považuji i na konci své práce toto rozhodnutí za správné. Již v úvodu jsem definoval důvody, které mě k výběru tohoto tématu vedly. Během práce, ačkoli jsem se často zabýval celkovými až globálními daty, jsem měl stále v popředí svých myšlenek své vlastní zkušenosti s tím, jak velký vliv může skutečně kultura na společnost či komunitu mít. Mám na mysli své zkušenosti u Uffa, kde se snažíme nejen návštěvníkům, ale i lidem, kteří by sami nepřišli, otevírat dveře do prostor, jež by jinak neměli šanci navštívit. Častokrát to znamená výměny názorů, nejednou ostré, v některých případech (například u soch ve veřejném prostranství) i vulgární – obzvláště samozřejmě v prostředí následných diskuzí na sociálních sítích. Pokud ale s těmito lidmi komunikujeme, vždy jejich určitá část začne reagovat jinak, změní agresivní argumentaci. Uvědomí si existenci širokého spektra možných náhledů. Nemusí změnit názor na dané dílo, to není účelem. Tím je právě podpora tolerance skrze uvědomění si existence rozdílných optik. Uffo tedy je, nebo se snaží být, bojovníkem proti předsudkům a podporovatelem tolerance. A jsem přesvědčen, že tento rozměr by měl být vlastní většině kulturních aktivit. Protože podpora tolerance a eliminace předsudků a stereotypů není samoúčelná. Předsudky a myšlenkové stereotypy jsou totiž podhoubím daleko vážnějších společenských jevů a konfliktů.

Proto jsem považoval za potřebné – a v závěru práce jsem tak učinil – ujasnit si, jakou cestu vnímám pro Českou republiku a její kulturu do budoucích let jako optimální. Zároveň jsem definoval tři oblasti, jejichž zkoumání bych se rád věnoval ve své budoucí disertační práci. Definice těchto oblastí, zajištění vstupních dat a jejich zpracování pak budou předpokladem pro výstup, který bude dostatečně relevantní a který české kulturní politice, ale i politice obecně doposud chybí. Jsem přesvědčen, že jedině touto cestou lze dojít k posunutí českého kulturního prostředí směrem k větší efektivitě a svobodě, což významným způsobem podpoří trvalou prosperitu naší země.

SOUPIS PRAMENŮ A LITERATURY

PRAMENY

- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Analýza vývoje kultury ČR v letech 2000 – 2013*. Praha: Český statistický úřad, 2015. s 22.
- MINISTERE DE LA CULTURE ET DE LA COMMUNICATION. *Projet de loi finances*. s. 7, Paris, 2016
- MKČR. *Všeobecná deklarace UNESCO o kulturní diversitě*, 2001, s. 1 [online]. 2001 [cit. 19.12.2012] Dostupné z: www.mkcr.cz
- MKČR. *Kulturní politika v České republice – Cultural Policy in the Czech republic*. [online]. 2009. Dostupné z: <http://mkcr.cz/scripts/detail.php?id>
- MKČR. *Plán implementace Státní kulturní politiky na léta 2015 – 2020*. [online]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>
- NÁRODNÍ DIVADLO. *Zákon o veřejnoprávních institucích v kultuře* [online]. © 2016 Dostupné z: <http://www.narodni-divadlo.cz/cs/aktuality/zakon-o-verejnopravnych-institucich-v-kulture-cs>
- NIPOS. *O Niposu*. [online]. Dostupné z: http://www.nipos-mk.cz/?page_id=1921
- SENÁT PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Návrh zákona o veřejných kulturních institucích a o změně a doplnění některých zákonů*. [online]. Dostupné z <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=78414>
- UNESCO. *Mexico City Declaration on Cultural Policies World Conference on Cultural Policies*. Mexico city, 26. 7. – 6. 8. 1982

MONOGRAFIE

- RIGAUD, J., *Pour une refondation de la politique culturelle*, s. 45. ISBN 2-11-003675-3.
- SOUKUP, Václav. *Antropologie teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011, s. 37. ISBN 978-80-7367-432-8 (váz.)
- ŽÁKOVÁ, Eva, BEDNÁŘ Pavel a kolektiv. *Mapování kreativních průmyslů v ČR*, s 10. 1. vydání. Praha: Institut umění – Divadelní ústav v Praze, 2015. ISBN 978-80-7008-332-1

DIPOLOVÉ PRÁCE

- PROFTOVÁ, Veronika. *Francouzský model kulturní politiky: Francouzská výjimka?*. s. 9,10. Praha 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií
- POLÁKOVÁ, Andrea. *Arts Council England*. Magisterská práce. Praha, 2010

PŘEDNÁŠKY, SBORNÍKY Z PŘEDNÁŠEK

- BOHUTÍNSKÁ, Jana. *Nové divadlo (přednáška)*. Praha. Vize tance. 2013
- KUBAŠ, Mario. *Financování kultury v USA: Alternativní paradigma kulturní politiky*. Sborník z příspěvků z konference MOPMEK, Praha, 21. 11. 2014. ISBN 978-80-260-8686-4

ONLINE PERIODIKA

- A2 KULTURNÍ TÝDENÍK. FISCHER, Rod: *I v kulturní politice musí být systém.*, 2008(4). Dostupné [online] na: <http://www.proculture.cz/cultureinfo/rod-fisher-i-v-kulturni-politice-musi-byt-system-1475.html> [cit. 2. června 2014].
- DENÍK.CZ. *Senát schválil návrh zákona o veřejných kulturních institucích.* [online] 20.4.2016. ISSN Dostupné z: http://www.denik.cz/z_domova/senat-schvalil-navrh-zakona-o-verejnych-kulturnich-institucich-20160420.html
- IDNES.CZ. *Nejkrásnější vánoční destinací jsou pražské trhy, rozhodla anketa z USA.* [online]. 28. 5. 2015. Dostupné z: http://praha.idnes.cz/trhy-na-staromestskem-namesti-jsou-nejlepsi-vanocni-destinaci-pv3-/praha-zpravy.aspx?c=A151228_150336_praha-zpravy_nub
- NOVINKY.CZ. *Nejlepší destinace roku 2015. Praha je mezi prvními.* [online]. 24. 3. 2015. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/cestovani/365134-nejlepsi-destinace-roku-2015-praha-je-mezi-prvnimi.html>
- PARLAMENTNÍ LISTY. *Živé umění dosáhlo historicky nejvyšší podpory.* [online], 20. 1. 2016. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Zive-umeni-dosahlo-historicky-nejvyssi-podpory-418054>

DALŠÍ ELEKTRONICKÁ DÍLA

- ARTLEXIKON.CZ. *Umění (art).* HEŘMANOVÁ, Eva. [online]. 24. 3. 2012. Dostupné z: <http://www.artlexikon.cz//index.php?title=Um%C4%9Bn%C3%AD>
- A SOUL OF EUROPE. *About us. Mission statement.* [online]. Brusel, 2012. Dostupné z: <http://www.asoulforeurope.eu/about-us>
- BUSINESSINFO.CZ. *Public Private Partnership.* [online]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/dotace-a-financovani/public-private-partnership-ppp.html>
- CULTURENET.CZ. KUBAŠ, Mario, *Jak zatřást stromem vysoké kultury.* [online]. 26. 9. 2009. Dostupné z: <http://www.culturenet.cz/aktuality/mario-kubas-jak-zatrast-stromem-vysoke-kultury/n:6653/>
- CULTURENET.CZ. KUBAŠ, Mario, *Kultura odspodu i shora: Kterak Spojené státy spočetly úroveň svého kulturního života.* [online]. Dostupné z: <http://www.culturenet.cz/aktuality/mario-kubas-kultura-odspodu-i-shora-kterak-spojene-staty-spocetly-uroven-sveho-kulturniho-zivota/n:7931/>
- KUBAŠ, Mario. *Kulturní statistický rámeček na příkladu UNESCO, Evropské Unie a Québecu. s 4* [online]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/6469919-Kulturni-statisticky-ramec-na-prikladu-unesca-evropske-unie-a-quebecu.html>
- RÁBOVÁ, Tereza. *Multiplikační efekty kulturních odvětví v české ekonomice.* [online]. Praha 2010. Dostupné z: <http://www.culturenet.cz/res/data/013/001466>
- RÁBOVÁ, Tereza. *Multiplikační efekty kulturních odvětví v české ekonomice.* Praha 2010. Dostupné z: <http://www.culturenet.cz/res/data/013/001466>
- SLOVNÍK CIZÍCH SLOV.ABZ. *Kultura* [online]. © 2005-2016 - ABZ.cz. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kultura>
- TZB-INFO.CZ. *Pasportizace a pasporty při správě majetku.* [online]. Dostupné z: <http://www.tzb-info.cz/udrzba-budov/10595-pasportizace-a-pasporty-pri-sprave-majetku>
- UNESCO-CZECH.CZ. *Dvanáct českých divů světa.* [online]. Dostupné z: <http://www.unesco-czech.cz/>

- VOXEUIROP. Cesta za kulturním zázrakem. [online], 22. 3. 2013. Dostupné z: <http://www.voxeurop.eu/cs/content/article/3575101-cesta-za-kulturnim-zazrakem>
- Příspěvatelé Wikipedie, Internetová horečka [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2016, Datum poslední revize 13. 03. 2016, 14:24 UTC, [citováno 16. 04. 2016] <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Internetov%C3%A1_hore%C4%8Dka&oldid=13451015>
- Příspěvatelé Wikipedie, Dluhová krize v eurozóně [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2016, Datum poslední revize 10. 01. 2016, 19:38 UTC, [citováno 16. 04. 2016] <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Dluhov%C3%A1_krize_v_euroz%C3%B3n%C4%9B&oldid=13219157>
- Příspěvatelé Wikipedie, *Základna a nadstavba* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie c2015. Datum poslední revize 30. 11. 2015, 18:49 UTC, [citováno 19. 04. 2016] <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Z%C3%A1kladna_a_nadstavba&oldid=13100592>
- Příspěvatelé Wikipedie, Maslowova pyramida [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2015, Datum poslední revize 13. 10. 2015, 10:10 UTC, [citováno 26. 04. 2016] <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Maslowova_pyramida&oldid=12961702>
- Příspěvatelé Wikipedie, Armand-Jean du Plessis de Richelieu [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2016, Datum poslední revize 28. 04. 2016, 12:23 UTC, [citováno 3. 05. 2016] <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Armand-Jean_du_Plessis_de_Richelieu&oldid=13603771>
- Příspěvatelé Wikipedie, *Přestavba Paříže během druhého císařství* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2015, Datum poslední revize 28. 02. 2015, 20:47 UTC, [citováno 3. 05. 2016] <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=P%C5%99estavba_Pa%C5%99%C3%AD%C5%BEE_b%C4%9Bhem_druh%C3%A9ho_c%C3%ADsa%C5%99stv%C3%AD&oldid=12313517>
- Příspěvatelé Wikipedie, *Lidová fronta (Francie)* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2015, Datum poslední revize 15. 12. 2015, 10:42 UTC, [citováno 3. 05. 2016] <[https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Lidov%C3%A1_fronta_\(Francie\)&oldid=13141791](https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Lidov%C3%A1_fronta_(Francie)&oldid=13141791)>

Tabulka č. 1 Zdroje financování kultury podle kulturních oblastí v roce 2013

OBLAST	v tis. Kč										
	Ústřední vládní instituce	Místní vládní instituce	Věřejný sektor celkem	Přímé výdaje domácností	Neřinanční a finanční podniky ¹⁾	Nevládní neziskové ¹⁾ instituce	Soukromý sektor celkem	Evropské strukturální fondy	Jiné mezi-národní instituce	Ostatní svět celkem	ZDROJE CELKEM
Kulturní dědictví	3 728 527	8 762 852	12 491 379	2 365 852	3 598 140	284 571	6 248 563	240 791	12 732	253 523	18 993 465
Interpretační umění	1 000 112	3 443 352	4 443 464	2 374 486	1 881 941	117 392	4 373 819	32 713	14 613	47 326	8 864 609
Výtvarné umění	20 006	41 075	61 081	1 403 456	5 106 383	5 913	6 515 752	15 933	9 742	25 675	6 602 508
Periodický a neperiodický tisk	22 588	17 464	40 052	12 325 137	20 788 355	1 911	33 115 403	15 320	-	15 320	33 170 775
Audiovizuální a interaktivní technika	306 415	887 471	1 193 886	18 498 884	24 450 365	1 389 944	44 339 193	22 901	1 838 618	1 861 519	47 394 598
Architektura	.	.	.	149 079	19 222 170	7 425	19 378 674	52 920	-	52 920	19 431 594
Reklama	.	.	.	121 187	61 518 434	.	61 639 621	-	-	-	61 639 621
Umelecké vzdělávání	12 563	7 183 902	7 196 465	993 825	.	.	993 825	742	-	742	8 191 032
Správa	2 374 896	24 280	2 399 176	45 894	599 530	661 329	1 306 753	85	-	85	3 706 014
Neznámá oblast	193 684	6 625 240	6 818 924	4 569 528	-	-	4 569 528	-	-	-	11 388 452
CELKEM	7 658 791	26 985 636	34 644 427	42 847 328	137 165 318	2 468 485	182 481 131	381 405	1 875 705	2 257 110	219 282 668

Tabulka č. 4 Příjmy a výdaje kulturních institucí podle poskytovatelů kulturních služeb v roce 2013

v tis. Kč

POSKYTOVATEL	Příjmy (Výnosy) celkem	z toho: tržby za vlastní výkony	Výdaje (náklady) celkem	v tom			Rozdíl příjmů (výnosů) a výdajů (nákladů)
				spotřeba materiálu, energie, zboží a služeb	osobní náklady	ostatní výdaje (náklady)	
Historické památky	2 020 987	1 269 117	2 020 101	758 002	763 207	498 892	886
Muzea a galerie	4 664 142	1 039 489	4 594 596	1 631 234	2 169 539	793 823	69 546
Archivy	948 974	120 781	1 295 468	445 502	814 934	35 032	-346 494
Knihovny	3 171 674	278 705	3 233 552	1 126 276	1 793 680	313 596	-61 878
Divadla	5 166 235	2 133 168	5 227 768	1 641 961	2 547 372	1 038 435	-61 533
Hudební soubory	1 089 414	324 957	1 191 199	396 152	694 499	100 548	-101 785
Festivaly	1 052 136	401 186	1 033 918	607 434	329 357	97 127	18 218
Kulturní domy	3 109 559	1 057 001	3 140 618	1 607 834	1 138 324	394 460	-31 059
Výstavní sály	273 382	139 667	282 557	186 320	73 862	22 375	-9 175
Rozhlas	4 921 536	2 970 551	3 687 020	1 954 316	1 065 127	667 577	1 234 516
Televize	23 178 016	14 572 966	24 161 064	13 749 281	3 480 022	6 931 761	-983 048
Ostatní poskytovatele	157 130 910	145 551 989	148 243 599	91 079 856	18 655 087	38 508 656	8 887 311
CELKEM	206 726 965	169 859 577	198 111 460	115 184 168	33 525 010	49 402 282	8 615 505

Tabulka č. 6 Vybrané ukazatele v trojsektorovém členění kultury za rok 2013 (sl. 3 - 5 odhad)

SEKTOR	OBLAST	PŘÍJMY (VÝNOSY) CELKEM		VÝDAJE (NÁKLADY) CELKEM		HODNOTA PRODUKCE (v mil. Kč) ¹⁾		MEZI-SPOTŘEBA (v mil. Kč) ¹⁾		HRUBÁ PŘIDANÁ HODNOTA (v mil. Kč) ¹⁾		POČET ZAMĚSTN. (PŘEPOC.) VOS.		VÝDAJE NA INVESTICE		EXPORT ZBOŽÍ A SLUŽEB		IMPORT ZBOŽÍ A SLUŽEB		POČET PRÁVNICKÝCH A FYZICKÝCH OSOB		NACE			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11													
KULTURNÍ SEKTOR	Kulturní dědičiví	16 772 722	16 678 829	13 312	4 748	8 564	18 046	1 875 857	286 288	1 055 377	7 155	91 01, 02, 03, 47, 78, 79 ²⁾													
		10 513 124	10 681 238	11 998	6 100	5 898	14 440	1 341 792	105 744	293 418	5 919	90, 01, 02, 04													
		4 045 860	3 411 482	5 058	2 594	2 484	1 478	177 502	113 535	339 002	7 099	74, 20, 90, 03													
		Kulturní a umělecké vzdělávání	821 373	703 727	8 093	1 818	6 275	583	28 617	x	x	1 145	85, 52												
		Uměl. farnesia	792 921	753 056	763	494	269	1 636	64 993	5 728 997	2 998 620	1 000	odd, 14, 15, 16, 23, 25, 31, 32, 43 (část)												
		Sektor celkem	32 946 000	32 228 332	39 224	15 784	23 470	36 183	3 488 761	6 234 564	4 686 417	22 318													
		Film a video	15 490 112	15 213 824	19 479	11 574	7 905	1 466	1 234 032	12 398 898	9 354 372	1 161	59, 11, 12, 13, 14, 77, 22, 47, 63 (část)												
		Hudba	1 911 189	1 651 650	2 212	1 057	1 155	308	174 704	1 444 080	2 556 083	2 574	59, 20, 47, 63 (část) ²⁾												
		Rozhlas	4 921 536	3 687 020	4 454	1 745	2 709	1 798	120 066	7 406	8 663	60	60, 10												
		Televize	23 178 016	24 161 064	20 983	12 273	8 710	5 582	943 446	77 464	530 957	135	60, 20												
KULTURNÍ PRŮMYSLY	Knihy a tisk	40 253 135	38 925 423	31 562	18 407	13 155	13 267	1 149 828	7 949 890	5 523 128	34 575	58, 11, 13, 14, 63, 91, 74, 30, 47, 61, 62 ²⁾													
		Videotry	1 272 546	603 253	1 181	160	1 021	195	118 624	.	.	30	58, 21												
		Sektor celkem	87 026 534	84 242 234	79 871	45 216	34 655	22 616	3 740 700	21 877 718	17 973 103	38 535													
		Archiitektura	19 693 980	18 036 505	18 485	11 080	7 425	7 280	1 383 754	256 357	116 964	8 788	71, 11												
KREATIVNÍ PRŮMYSLY	Reklama	62 332 502	59 232 830	58 031	44 229	13 802	11 991	1 910 521	10 217 023	10 483 246	8 065	73, 11													
		Design	2 272 778	1 973 811	2 030	1 452	578	633	118 892	241 985	150 313	1 783	74, 10												
		Sektor celkem	84 299 280	79 243 146	78 546	56 741	21 805	19 884	3 413 167	10 715 365	10 750 523	18 636													
Správa a podpora kult. činnosti	2 455 171	2 397 748	5 671	2 823	2 848	2 734	32 881	.	.	803	84, 11, 12 (část), 94, 99, 2														
KULTURA CELKEM	206 726 985	198 111 460	203 312	120 534	80 778	81 417	10 675 509	38 827 647	33 410 043	80 292															

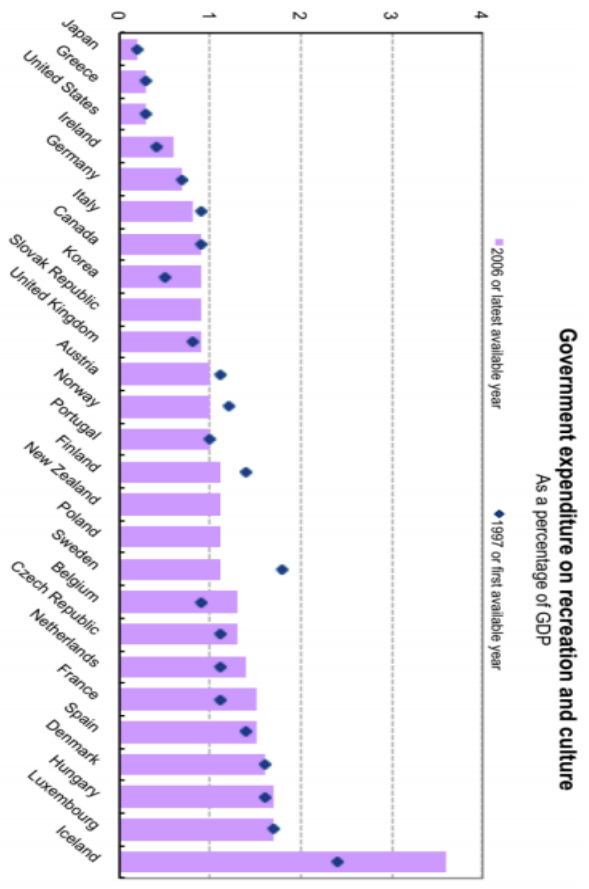
v tis. Kč

¹⁾ odhad na základě vlastních propočtů z údajů národního účetnictví²⁾ údaje za maloobchod se vztahují jen ke sloupcům 1 až 6³⁾ bez designu a um. řemesel

Government expenditure on recreation and culture as a % of GDP

This table compares expenditures on culture in OECD member states in 1997 and 2006, but also illustrates the European countries' expenditure compared to some other world economies like the US, Japan, Canada or South-Korea.

OECD Factbook 2009: Economic, Environmental and Social Statistics

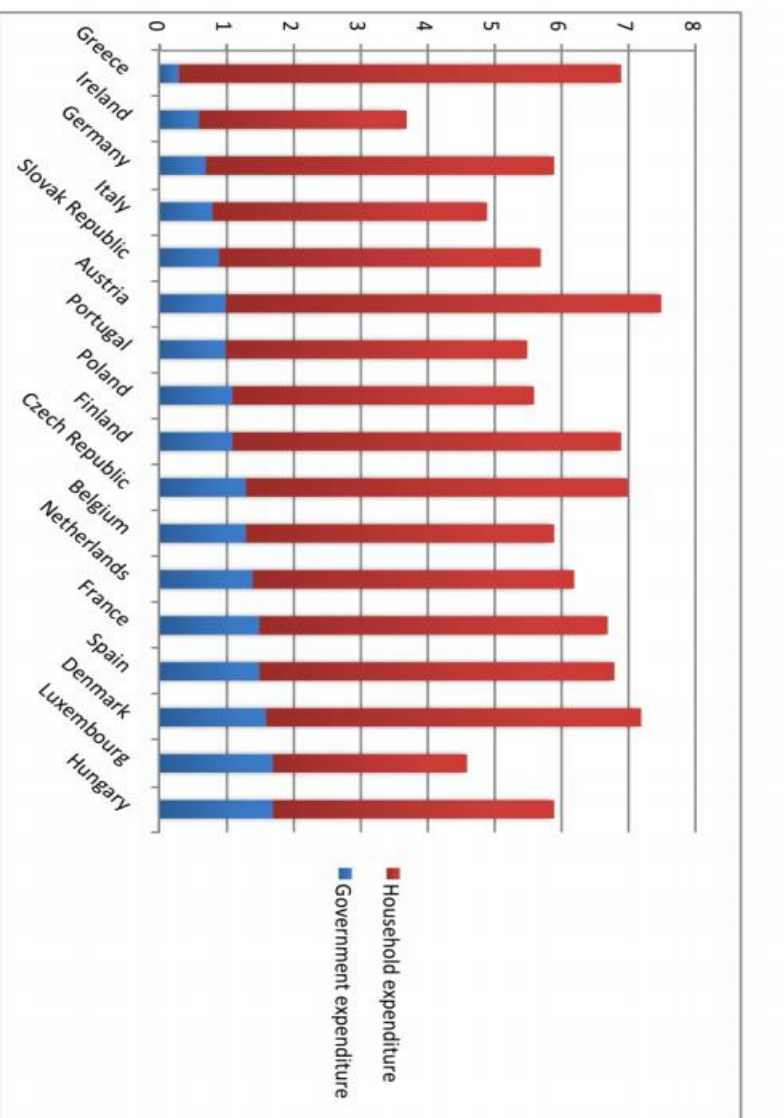

	1997 or first av	2006 or latest available year
Japan	0.2	0.2
Greece	0.3	0.3
United State	0.3	0.3
Ireland	0.4	0.6
Germany	0.7	0.7
Italy	0.9	0.8
Canada	0.9	0.9
Korea	0.5	0.9
Slovak Republic	0.9	0.9
United Kingd	0.8	0.9
Austria	1.1	1
Norway	1.2	1
Portugal	1	1
Finland	1.4	1.1
New Zealand	1.4	1.1
Poland	1.8	1.1
Sweden	0.9	1.1
Belgium	1.1	1.3
Czech Repul	1.1	1.4
Netherlands	1.1	1.5
France	1.4	1.5
Spain	1.6	1.6
Denmark	1.6	1.6
Hungary	1.7	1.7
Luxembourg	1.7	1.7
Iceland	2.4	3.6

Expenditure on recreation and culture as a % of GDP in 2006 or latest available year

The table illustrates that there is no apparent correlation between government and household expenditures on culture (incl. 17 EU countries)

OECD Factbook 2009: Economic, Environmental and Social Statistics⁹

	Government expenditure	Household expenditure
Greece	0.3	6.6
Ireland	0.6	3.1
Germany	0.7	5.2
Italy	0.8	4.1
Slovak Repub	0.9	4.8
Austria	1	6.5
Portugal	1	4.5
Poland	1.1	4.5
Finland	1.1	5.8
Czech Repub	1.3	5.7
Belgium	1.3	4.6
Netherlands	1.4	4.8
France	1.5	5.2
Spain	1.5	5.3
Denmark	1.6	5.6
Luxembourg	1.7	2.9
Hungary	1.7	4.2

⁹ OECD Factbook 2009

Government expenditure on recreation and culture as a % of GDP

This chart illustrates that although there are considerable differences in expenditure on culture as a % of GDP among countries, the level of the expenditure by country did not change much over the period from 2000 to 2006. (Includes 21 EU countries plus Iceland, as significant)

OECD Factbook 2009: Economic, Environmental and Social Statistics

	2000	2003	2006
Austria	1	1	1
Belgium	1	1.2	1.3
Czech Republic	1	1.3	1.3
Denmark	1.6	1.6	1.6
Finland	1.2	1.2	1.1
France	1.1	1.4	1.5
Germany	0.9	0.8	0.7
Greece	0.3	0.3	0.3
Hungary	1.8	1.8	1.7
Iceland	3.2	3.6	3.6
Ireland	0.5	0.6	0.6
Italy	0.9	0.8	0.8
Luxembourg	1.8	1.9	1.7
Netherlands	1.4	1.5	1.4
Poland	1	1	1.1
Portugal	1.1	1.1	1
Slovak Republic	1	1	0.9
Spain	1.4	1.4	1.5
Sweden	1.1	1.1	1.1
United Kingdom	1	0.9	0.9
Estonia	1.9	2.1	2.5
Slovenia	1.1	1.1	1.2

